

Ekonomiska utsikter

våren 2017

Innehåll

Sammanfattning.....	3
Internationell prognos	3
Prognos för svensk ekonomi.....	3
Rekommendationer för den ekonomiska politiken.....	3
Internationella ekonomiska utsikter	5
USA	6
Trumps företagsskattereform.....	6
Råvaruexportberoende länder	7
Kina och Indien.....	7
Euroområdet	8
Storbritannien	8
De nordiska länderna	9
Sverige: Fortsatt stark utveckling för BNP och sysselsättning	10
Efterfrågan och arbetsmarknad	11
Export och import	11
Inhemsk efterfrågan	12
Arbetsmarknaden	14
Tilltagande arbetskraftsbrist riskerar att hämma sysselsättningsuppgången	16
Löner, vinster och inflation.....	18
Löneökningar i förhållande till produktivets- och prisutvecklingen	19
Löneökningar i omvärlden	19
Lönsamheten i näringslivet	20
Inflation.....	20
Ekonomisk politik för lägre arbetslöshet och mindre klyftor.....	25
Lägre arbetslöshet kräver bättre matchning.....	25
Gymnasieskolan stort problem för kompetensförsörjningen	25
Bättre möjligheter till omställnings- och vidareutbildning	26
Aktiv arbetsmarknadspolitik	26
Utbildningsjobb för att möta utmaningar på arbetsmarknaden	26
Kraftigt ökade inkomstskillnader i Sverige	27
Minskade inkomstskillnader i regeringens prognos	28
Orsaker till ökad ojämlikhet	29
Strukturella faktorer	29
Lägre inkomster för sjuka och arbetslösa	29
Högre inkomster i toppen och lägre skatt för personer med höga inkomster	31

Ekonomisk politik för minskad ojämlikhet	32
Lägre arbetslöshet	32
Förbättrad arbetslöshetsförsäkring	33
Ett mer rättvist skattesystem	34
Välfärd av god kvalitet.....	36
Ett jämlikt utbildningssystem.....	37

Sammanfattning

Internationell prognos

Optimismen om utvecklingen av internationell ekonomi har tilltagit under senare tid. Särskilt europeisk ekonomi har överraskat positivt de senaste månaderna. Men flera negativa faktorer kvarstår för den globala ekonomin. Produktivitetens utvecklingen är svag, investeringsnivåerna är låga och världshandeln utvecklas svagt. Dessa faktorer bidrar sammantaget till att begränsa potentialen för påtagligt bättre tillväxt. Tillväxten kommer fortsatt understiga ett historiskt normalläge. År 2017 och 2018 bedöms global BNP växa med omkring 3,5 procent per år.

BNP i euroområdet väntas under de kommande åren växa med strax under 2 procent per år, understödd av en fortsatt expansiv penningpolitik och till viss del även finanspolitiken.

Potentialen för ekonomisk tillväxt i euroområdet fortsätter att begränsas av problem som i stora delar härrör från att området saknar gemensam och utjämnande finanspolitik. Ett generellt problem i Europa är den relativt svaga utvecklingen av investeringarna. Takten i investeringarna väntas fortsätta utvecklas relativt modest under de kommande åren.

Även om det finns anledning att se något mer optimistiskt på internationell och europeisk ekonomi så är det också uppenbart att den internationella politiska utvecklingen bidrar till en högre osäkerhet. Världen har blivit mindre förutsägbar och global politik tenderar att präglas av en större nyckfullhet.

Prognos för svensk ekonomi

BNP-tillväxten i Sverige väntas bli fortsatt hög i år och nästa år. Expansiv penningpolitik och svag krona är gynnsamma förutsättningar för inhemsk efterfrågan och export. Exporten blir den viktigaste drivkraften för tillväxten i och med att offentlig konsumtion och investeringar inte ökar lika snabbt som tidigare.

Svensk export bedöms öka något snabbare än marknadstillväxten med stöd av en, jämfört med historiska genomsnitt, svag krona. Därtill väntas investeringskonjunkturen i omvärlden komma att bli starkare vilket gynnar svensk export.

Tillväxten bedöms i första hand begränsas av att det höga resursutnyttjandet kan leda till tilltagande matchningsproblem på arbetsmarknaden.

Sysselsättningen ökar kraftigt, men eftersom arbetskraften växer i nästan samma takt minskar arbetslösheten bara långsamt. Under både 2017 och 2018 väntas inflationstrycket från arbetsmarknaden bli klart lägre än vad som är förenligt med 2 procents inflationen. Det bidrar till att inflationen endast stiger långsamt och att inflationsmålet inte nås under prognosperioden.

Rekommendationer för den ekonomiska politiken

Efterfrågearbetslösheten har minskat under senare års goda konjunkturutveckling. Det innebär att arbetslösheten till en växande del består av strukturarbetslöshet till följd av matchningsproblem på arbetsmarknaden.

För att långsiktigt nå en ny, lägre nivå på arbetslösheten behöver relativt stora grupper tillgodogöra sig grundläggande utbildning på i första hand grundskolenivå, alternativt stärka sina färdigheter via kombinationer av jobb och utbildning.

LO har under våren lanserat förslaget Utbildningsjobb för att underlätta arbetsmarknadsinträdet för vuxna med kort utbildning. Förslaget bygger på att utbildningsinnehållet sker i form av reguljär utbildning. Förslaget ska ses som en delmängd i en mer välfungerande arbetsmarknads- och etableringsstrategi för Sverige.

Under flera decennier har de folkvalda i Sverige accepterat att skillnaderna i ekonomisk standard i befolkningen stadigt har ökat. Den utvecklingen måste brytas. Utvecklingen har flera orsaker, bland annat att kapitalinkomsterna har ökat i storlek och koncentration, att arbetslösheten har etablerat sig på en högre nivå, samt vissa strukturella förändringar, men är under 2000-talet framför allt hänförlig till politiska beslut. Vi lyfter fram ett antal åtgärder som skulle bidra till mindre inkomstskillnader:

- Lägre arbetslöshet via struktur- och efterfrågepolitik
- Förbättrade och löneindexerade inkomstförsäkringar
- Ett mer rättvist skattesystem kräver högre kapitalskatter
- Säkra välfärden genom kraftigt ökade och indexerade statsbidrag
- Ett jämlikt utbildningssystem

Nyckeltal

Procentuell förändring om inget annat anges

	2015	2016	2017	2018
BNP till marknadspris	4,1	3,3	2,7	2,6
BNP, kalenderkorrigerad	3,8	3,0	3,0	2,7
BNP i Euroområdet	2,0	1,7	1,7	1,6
BNP i USA	2,6	1,6	2,3	2,5
Sysselsättning	1,4	1,5	1,7	1,1
Arbetslöshet ¹	7,4	6,9	6,8	6,6
Sysselsättningsgrad, 20-64 ²	80,5	81,2	81,7	82,0
Timlön ³	2,4	2,5	2,8	2,9
Produktivitet i näringslivet ⁴	3,1	1,7	1,7	2,2
KPI	0,0	1,0	1,5	1,6
KPIF	0,9	1,4	1,7	1,6
Real disponibel inkomst	2,4	3,0	2,4	1,6
Bytesbalans ⁵	4,7	4,9	5,5	5,2
Växelkurs, KIX	112,6	111,6	112,2	111,1

¹ Procent av arbetskraften, ² Procent av befolkningen 20-64,

³ Enligt konjunkturlönestatistiken, ⁴ Kalenderkorrigerad, ⁵ Procent av BNP

Källa: IMF, SCB, Riksbanken samt egna beräkningar

Internationella ekonomiska utsikter

Optimismen om utvecklingen av internationell ekonomi har tilltagit under senare tid. Inte minst har utvecklingen av europeisk ekonomi överraskat positivt de senaste månaderna. Men flera grundläggande negativa faktorer kvarstår för den globala ekonomin.

Produktivitetsutvecklingen är svag, investeringsnivåerna är låga, världshandeln utvecklas svagt och många länder präglas av en låginflationsmiljö. Dessa faktorer bidrar sammantaget till att begränsa potentialen för påtagligt bättre tillväxt.

Bedömningen är att den globala tillväxten i år och kommande år stiger något jämfört med de tre procent som BNP växte med år 2016. Men tillväxten kommer fortsatt understiga ett historiskt normalläge. År 2017 och 2018 bedöms global BNP växa med omkring 3,5 procent per år.

Även om det finns anledning att se något mer optimistiskt på internationell och europeisk ekonomi så är det också uppenbart att den internationella politiska utvecklingen bidrar till en högre osäkerhet. Världen har blivit mindre förutsägbar och global politik tenderar att präglas av en större nyckfullhet.

BNP-utveckling i viktiga exportländer

	2016	2017	2018
Euroområdet	1,7	1,7	1,6
<i>Tyskland</i>	1,8	1,6	1,5
<i>Frankrike</i>	1,2	1,4	1,6
<i>Italien</i>	0,9	0,8	0,8
<i>Spanien</i>	3,2	2,6	2
<i>Finland</i>	1,4	1,3	1,4
Danmark	1,1	1,5	1,7
Norge	1	1,2	1,9
Storbritannien	1,8	2	1,5
Ryssland	-0,2	1,4	1,4
USA	1,6	2,3	2,5
Indien	6,8	7,2	7,7
Kina	6,7	6,6	6,2

Källa: IMF

Stabiliteten i det internationella systemet är skör efter att flera stora länder gjort eller riskerar att göra dramatiska politiska val. Det mest tydliga exemplet är valet av Donald Trump och hans öppna ifrågasättande av centrala institutioner såsom Nato. Även Brexit samt Turkiets och Rysslands auktoritära utveckling bidrar till ökad internationell instabilitet.

USA

I januari 2017 tillträdde Donald Trump som president i USA. Trumps löften om ökade satsningar på amerikansk infrastruktur och stora skattesänkningar bedömdes initialt av marknaden som en inriktning som skulle gagna den ekonomiska utvecklingen i USA och särskilt gynna grupper med höga inkomster och stora förmögenheter. Men Trumps påfallande oförmåga att samverka med kongressen gör att det är alltmer osäkert i vilken utsträckning en sådan expansiv politik kan materialiseras.

Privatkonsumtion fortsätter att vara en motor i den amerikanska ekonomin. Den amerikanska arbetsmarknaden är relativt god, delvis som en spegelbild av den svaga produktiviteten. Jobbtillväxten var svag i mars, men sett över de senaste tre månaderna så har antalet jobb vuxit i en god takt om 180 000 i månaden. Arbetslösheten är nu under fem procent. Trots en relativt god arbetsmarknad så har trycket på löner och priser länge varit begränsat. Men nu är bedömningen att ett visst löne- och pristryck är på väg att uppstå. Lönerna steg i mars med 2,7 procent.

Den amerikanska centralbanken har höjt styrräntan vid tre tillfällen sedan december 2015. Bedömningen är att minst ett par höjningar väntar i år. En ökad osäkerhet kring penningpolitiken finns då flera ledamöter har avgått och deras platser är obesatta.

Trump's företagsskattereform

Efter det misslyckade försöket att ersätta Affordable Care Act ("Obamacare") med en republikansk variant är en skattereform kanske Trumps mest prioriterade inrikespolitiska fråga. En av förklaringarna till att den amerikanska aktiemarknaden gått så bra sedan presidentvalet är förhoppningar om stora skattesänkningar och finanspolitiska stimulanser.

Idag är skattesatsen för företag 35 procent. Trump har under valkampanjen sagt att skattesatsen bör ner till cirka 20 procent. En så omfattande skattesänkning kräver nya skatteintäkter för att få kongressens godkännande.

Trump-administrationen kommer att behöva förlita sig på de skatteförslag som har presenterats av republikanerna i kongressen, som innebär att skatt på inkomster ersätts av skatt på kassaflöden.¹ Det skulle också möjliggöra "destinationsbaserad" beskattning, där kassaflöden som uppstår i USA kan behandlas annorlunda än kassaflöden som uppstår utomlands. Genom en "border adjustment" (BAT) kan man skapa skatteeffekter som i praktiken innebär att import beläggs med en skatt på 20 procent och export får en motsvarande rabatt.

Idag exporterar USA motsvarande 12 procent av BNP och importerar 15 procent av BNP. Exportsubsidien skulle kosta ca 2,4 procent av BNP och importskatten ge något mer - ca 3,0 procent av BNP. Därmed uppkommer ett överskott motsvarande 0,6 procent av BNP.² En BAT skulle kunna slå två flugor i en smäll: i) högre skatteintäkter och ii) förbättrad handelsbalans.

I verkligheten uppstår ett antal komplikationer. En BAT ger långsiktiga intäkter endast om handelsunderskottet består. Stora, permanenta handelsunderskott är en ekonomisk omöjlighet, eftersom det förutsätter en ständigt ökande utlandsskuld. Så som Blanchard och Furman

¹ <https://waysandmeans.house.gov/taxreform/>

² Räkneexemplet hämtat från O. Blanchard och J. Furman (2017), <https://piie.com/blogs/trade-investment-policy-watch/who-pays-border-adjustment-sooner-or-later-americans-do>.

(2017) beskriver det är BAT därför att likna med lånefinansiering: högre skatteintäkter nu, i utbyte mot lägre skatteintäkter senare.

Utsikterna för en BAT att minska handelsunderskottet och gynna inhemsk produktion och sysselsättning är inte heller goda. Troligen leder den till en snabb och kraftig förstärkning av dollarn. En skattesats på 20 procent bör, enligt ekonomisk teori, leda till att dollarn stiger i värde med ca 25 procent. Då skulle handelsunderskottet lämnas oförändrat.³

Däremot skulle dessa skatteförändringar leda till att exporterande företag får en mer gynnsam skattesituation, medan importörer missgynnas. Uppenbara vinnare är företag som General Electric, Boeing och vissa läkemedelsföretag. Bland förlorarna återfinns Wal-Mart, Target, Best Buy, etc. Att en republikansk kongress skulle förmå ett driva igenom ett skatteförslag med så starka och välfinansierade motståndare framstår inte som sannolikt. Att förslaget verkar stå i strid med WTO-regler, som medger BAT endast på indirekta skatter som moms, kan också minska sannolikheten för denna typ av skattereform.

Råvaruexportberoende länder

Länder som är beroende av export av råvaror har under flera år haft ett mycket besvärligt läge på grund av prispress på metaller och olja. De låga råvarupriserna har bland annat drivits av omläggningen av Kinas ekonomi. Men priset har bottnat och nu stiger många råvarupriser.

Oljepriset var som lägst ungefär 30 dollar och har därefter stigit till omkring 50 dollar fatet. Även priset på flertalet metaller så som exempelvis järnmalm har stigit jämfört med lågpunkten för drygt ett år sedan.

Prisfallet på råvaror bidrog till en kraftigt negativ ekonomisk utveckling för flera länder som är stora råvaruexportörer. Med stigande priser på flera råvaror kan ekonomier såsom Ryssland och Brasilien väntas återhämta sig något från de senaste årens negativa utveckling av BNP.

Kina och Indien

Kinesisk BNP-tillväxt har dämpats ända sedan 2010. Kina genomgår för närvarande en statligt orkestrerad omställning från en export- och investeringsdominerad ekonomi till en mer medelklassorienterad ekonomi där konsumtion utgör en större andel. Omfattande stimulanser har tillförts ekonomin i form av ökad offentlig och privat skuldsättning under de senaste åren. Kinesisk ekonomi bedöms att växa med omkring sex procent under de kommande åren. Men det är fortsatt stor osäkerhet knuten till den kinesiska ekonomins utveckling. En ofta uppmärksamman potentiell risk är den snabbt växande skuldsättningen.

Indien blir allt mer av en global ekonomisk motor och har en högre BNP-tillväxt än Kina i år och under kommande år. Landet bedöms vara det G20-land som under de kommande åren har den snabbast växande ekonomin. Indien har påbörjat ett arbete med omfattande reformer. Skatterna håller på att reformeras för att skapa större enhetlighet. Ett omfattande arbete pågår för att bekämpa korruption och svartarbete där ett inslag är avskaffandet av vissa större sedelvalörer. Infrastrukturen rustas upp.

---

³ Se N. Roubini (2017), "America's Bad Border Tax", <https://www.project-syndicate.org/commentary/border-adjustment-tax-us-protectionism-by-nouriel-roubini-2017-03> och A. J. Auerbach (2017), "Border adjustment and the dollar", AEI Economic Perspectives.

Euroområdet

BNP växte år 2016 med en bit under två procent och väntas under de kommande åren utvecklas i ungefär samma takt understödd av en fortsatt expansiv penningpolitik och med även visst stöd från finanspolitiken. Alla länder i Euroområdet visar och väntas fortsätta att visa svarta tillväxtsiffror. Arbetslösheten är den lägsta på åtta år och arbetslösheten sjönk med en miljon personer under år 2016.

Men potentialen för den ekonomiska tillväxten i euroområdet fortsätter att begränsas av sedan länge välkända problem som i stora delar härrör från att området saknar gemensam och utjämnande finanspolitik. EMU-länderna är fortfarande bundna av stabilitets- och tillväxtpaktens krav. Den nuvarande EU-kommissionen agerar aktivt för att mildra paktens negativa effekter genom att peka på de möjligheter som finns för att driva en mer expansiv finanspolitik. I den av EU-kommissionen presenterade rapporten *”Towards a positive fiscal stance for the Euro Area”* så förespråkas en finanspolitik som är cirka 50 miljarder euro mer expansiv än den faktiskt förväntade finanspolitiken.

Ett generellt problem i Europa är den relativt svaga utvecklingen av investeringarna. Takten i investeringarna väntas fortsätta utvecklas relativt modest under de kommande åren.

Tyskland har och väntas fortsätta att ha bytesbalansöverskott på omkring åtta procent. Detta bidrar till att skapa spänningar inom euroområdet. Tysklands omfattande flyktingmottagning de senaste åren har satt avtryck i utvecklingen av offentlig konsumtion som 2016 steg med över fyra procent. Arbetslösheten bedöms fortsatt att vara bland de lägsta i Europa och ligga på drygt fyra procent. Tillväxten bedöms utvecklas ungefär som genomsnittet i euroområdet.

Fransk ekonomi har utvecklats svagare än den tyska ekonomin de senaste åren, men bedöms ha en snarlik tillväxt i år och kommande år. Arbetslösheten är tio procent och bedöms endast sjunka mycket svagt. Det franska presidentvalets andra valomgång 7 maj bedöms enligt opinionsinstitutet att vinnas av Macron. Valet av en proeuropeisk mittenorienterad kandidat bör vara stabiliserande för EU.

Även i Italien råder viss politisk osäkerhet. Ekonomiskt finns ljusglimtar med bland annat förbättrade inköpsindex i industrin som visar på de bästa siffrorna på sex år. BNP-tillväxten låg förra året på omkring en procentenhet och bedöms kvarstå på samma nivå. Arbetslösheten överstiger elva procent.

Spanien är det av de stora euroländerna vars tillväxt utvecklas bäst. Landet bedöms de närmaste åren att ha en BNP-tillväxt om drygt två procent. Men landet fortsätter att präglas av mycket stora problem på arbetsmarknaden där arbetslösheten, trots en nedgång, i år väntas uppgå till närmare 18 procent. Landet präglas av politisk osäkerhet.

Storbritannien

Den ekonomiska utvecklingen i Storbritannien har varit bättre än vad många hade förutspått när folkomröstningsresultatet stod klart. Privat konsumtion växte med nära tre procent under 2016 och väntas växa med omkring två procent i år. Men tillväxttakten i den samlade ekonomin väntas försvagas. Inflationen är på väg upp vilket drivs av högre importpriser som följd av deprecieringen av valutan. Oron för den långsiktiga utvecklingen i Storbritannien har också vuxit i takt med att det klargjorts att den brittiska regeringen prioriterar kontroll över migrationspolitiken framför att sluta ett avtal med EU som ger brittiska företag fortsatt fri tillgång till EU-marknaden. Val har utlöst av premiärminister May.

Opinionsundersökningarna indikerar att hon väsentligt kommer stärka sin majoritet i parlamentet.

De nordiska länderna

Den norska tillväxttakten har minskat under flera år men visar sedan ifjol en svagt uppåtgående trend för fastlands-BNP (exklusive olja, gas och sjöfart). I år växer BNP med drygt en procent, följt av en något snabbare tillväxttakt de kommande åren. Nedgången inom oljeindustrin, som möjligen når botten i år, har påverkat tillverkningsindustrin under de senaste åren och exporten av icke-oljerelaterade produkter har varit svag. Framöver bedöms exporten öka något på grund av stigande efterfrågan i omvärlden, även om en starkare krona håller tillbaka utvecklingen något.

Den privata konsumtionen har dämpats på grund av minskad reallön i fjol, för första gången sedan 1980-talet, på drygt 1 procent för breda arbetstagargrupper och svag ökning av disponibelinkomsterna. Framöver ökar dock den privata konsumtionen när reallönerna åter ökar, sysselsättningen växer och finanspolitiken förblir expansiv.

Arbetslösheten har ökat kontinuerligt de senaste tre åren, men tycks nu ha stabiliserats kring 4,5 procent, främst på grund av minskat arbetskraftsdeltagande. När ekonomin och sysselsättningen nu vänder uppåt kommer dock fler åter att söka sig till arbetskraften, vilket gör att arbetslösheten inte sjunker på kort sikt. Inflationen bedöms ligga strax under inflationsmålet på 2,5 procent i år och nästa år. Norges Bank varnar dock för riskerna med stora husprisökningar och hushållens stigande skuldnivåer.

Den danska ekonomin har återhämtat sig från den svaga utvecklingen de senaste åren. BNP ökar i år med cirka 1,5 procent och stärks ytterligare något under 2018. Uppgången är bred och drivs av både export, investeringar och privat konsumtion.

Sysselsättningen ökar relativt snabbt och reallöneökningarna är högre än på flera år. Trots fler jobb har dock inte arbetslösheten enligt AKU minskat nämnvärt och ligger kvar strax över 6 procent, främst på grund av ökande arbetskraftsdeltagande.

Den finska ekonomin har lämnat stagnationen bakom sig och framtidsutsikterna är ljusare än på länge. BNP växer i år med knappt 1,5 procent. Tillväxttakten är dock lägre än genomsnittet i Eurozonen. Industriproduktionen ökade i fjol för första gången på flera år och investeringarna, orderingången och exporten ökar tack vare stigande internationell efterfrågan och stärkt priskonkurrenskraft.

Hushållen är mer optimistiska och den privata konsumtionen har ökat snabbare än BNP under flera år. Sysselsättningen ökar något men fortsatt hög arbetslöshet på drygt 8 procent, konkurrenspakten som medför låga löneökningar och en fortsatt stram finanspolitik gör att den privata konsumtionen inte tar ytterligare fart.

Sverige: Fortsatt stark utveckling för BNP och sysselsättning

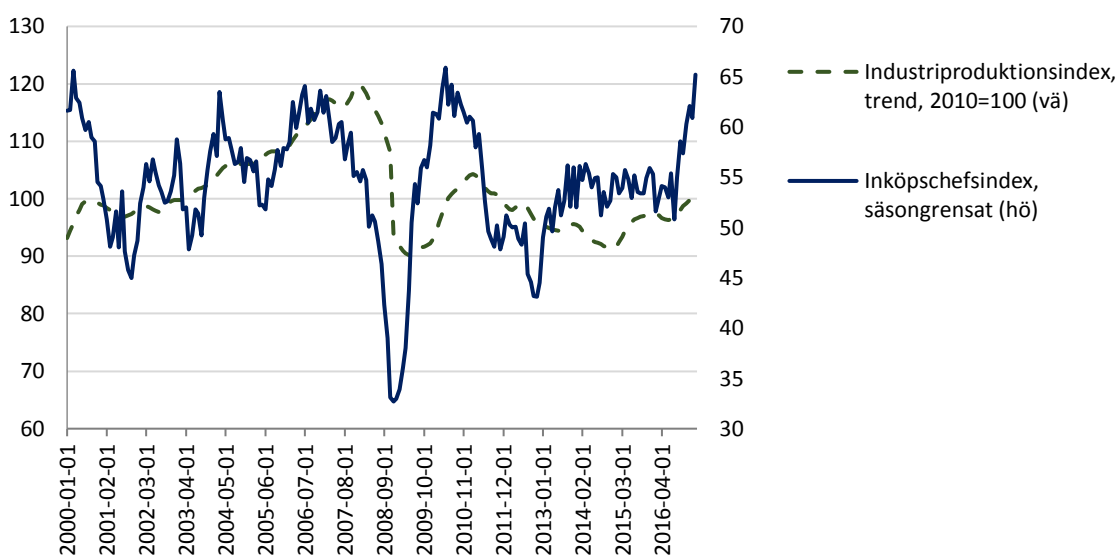
BNP-tillväxten väntas bli fortsatt hög i år och nästa år. Expansiv penningpolitik och svag krona är gynnsamma förutsättningar för såväl inhemsk efterfrågan som export. Exporten blir den viktigaste drivkraften för tillväxten i och med att offentlig konsumtion och investeringar inte ökar lika snabbt som tidigare. Tillväxten bedöms i första hand begränsas av att det höga resursutnyttjandet kan leda till tilltagande matchningsproblem på arbetsmarknaden. Sysselsättningen ökar kraftigt, men eftersom arbetskraften växer i nästan samma takt minskar arbetslösheten bara långsamt. Inflationen stiger långsamt de närmaste åren och inflationsmålet nås inte.

BNP ökade kraftigt det fjärde kvartalet i fjol, bland annat till följd av ett uppsving för exporten. Samtidigt var sysselsättningsuppgången stor. Månadsstatistik och indikatorer för utvecklingen i näringslivet tyder på en fortsatt hög BNP-tillväxt under det första halvåret i år.

Konjunkturinstitutets barometerindikator, som väger samman förväntningar hos hushåll och företag, har fallit tillbaka något under årets tre första månader. Men indikatorn visar ändå på ett klart mer optimistiskt stämningläge än normalt i ekonomin. Samtidigt ligger de olika sektorernas - tillverkningsindustri, handel, bygg- och anläggningsverksamhet, privata tjänstenärings - konfidensindikatorer över eller betydligt över sina historiska genomsnitt.

Industrikonjunkturen har förstärkts. Inköpschefsindex steg till historiskt hög nivå i mars och industriproduktionsindex har stigit under senare tid.

Industriproduktionsindex och inköpschefsindex

Källa: SCB och Swedbank

Penningpolitiken blir klart expansiv under prognosperioden, med en real reporänta under -2 procent. Reporäntan, som nu ligger på -0,5 procent, väntas börja höjas långsamt först under det tredje kvartalet 2018.

Beräkningarna bygger på antagandet att finanspolitikens inriktning blir något expansiv i år och neutral 2018. Det är samma antagande som Konjunkturinstitutet gör i sin senaste prognos. I finansdepartementets ekonomiska vårproposition är finanspolitiken lite mer expansiv i år och svagt åtstramande 2018.

Den internationella konjunkturen förbättras och för med sig en starkare export. Men det finns en betydande osäkerhet kring utvecklingen i omvärlden. En påtagligt sämre internationell utveckling är ett hot mot fortsatt stark konjunktur i Sverige och den största nedåtricken i prognosen.

Den största osäkerheten i prognosbilden och samtidigt den största utmaningen ligger i hur senare års stora flyktinginvandring påverkar utvecklingen på arbetsmarknaden.

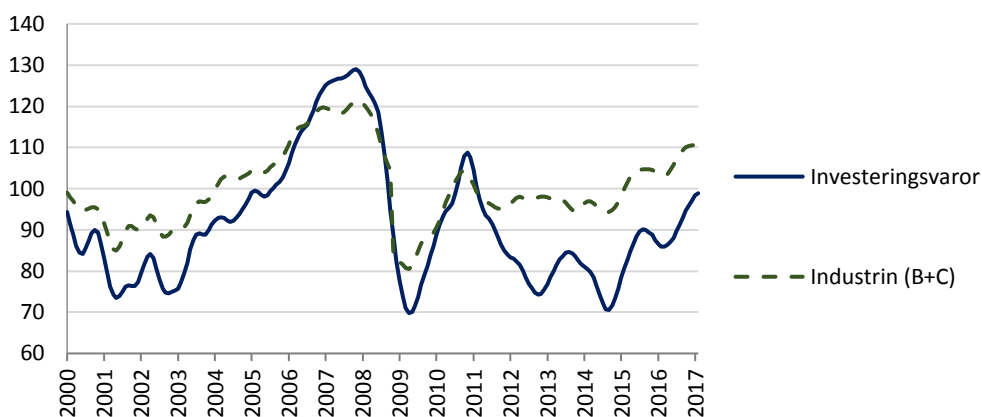
Efterfrågan och arbetsmarknad

Export och import

Exporten ökade kraftigt under det fjärde kvartalet i fjol efter ett svagt första halvår och indikatorer för bland annat orderingen till exportindustrin, som den redovisas i Konjunkturbarometern och inköpschefsindex och av SCB, har stärkts under inledningen av 2017.

Orderingång exportmarknaden

Trendskattning, 2010 = 100

Källa: SCB

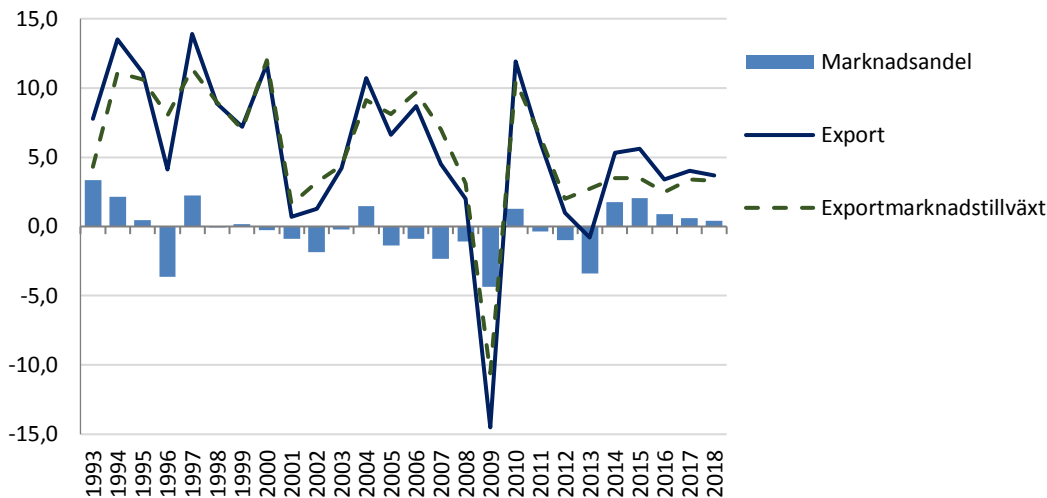
Uppsvinget för exporten väntas fortsätta i år och nästa år. Den internationella utvecklingen förbättras gradvis, om än långsamt, de närmaste åren och marknaden för svensk export växer snabbare än tidigare. Svensk export bedöms öka något snabbare än marknadsstillväxten med stöd av en, jämfört med historiska genomsnitt, svag krona. Därtill väntas investeringskonjunkturen i omvärlden komma att bli starkare vilket gynnar svensk export.

Svensk export väntas vinna marknadsandelar 2017 och 2018. Det skulle i så fall innebära fem år i rad av andelsvinster. År 2014 och 2015 steg marknadsandelarna påtagligt när kronan försvagades. Sammantaget under perioden 1993 - 2016 har svensk export förlorat marknadsandelar. Andelsförlusterna är mindre än för OECD-länderna i genomsnitt. En trendmässig nedgång av marknadsandelen ligger i linje med att nya exportländer – exempelvis Kina – flyttar fram sina positioner över tid. Det är slående att svensk export tycks vinna marknadsandelar när marknadsstillväxten är god eller mycket god. Det kan tyda på att investeringstillväxten i omvärlden är stark då, vilket gynnar svensk industri med en hög andel investeringsvaror i exporten.

Export, exportmarknadstillväxt och marknadsandel

Volymförändring i procent

Källa: SCB, Konjunkturinstitutet och egna beräkningar

Importen antas i vår prognos följa historiska mönster och bedömningen bygger på skattade samband mellan importen och efterfrågan där hänsyn tas till att importinnehållet varierar mellan olika efterfrågekomponenter. Tjänsteimporten minskade under loppet av fjolåret bland annat på grund av att importen av FoU-tjänster föll tillbaka till normala nivåer efter att ha varit ovanligt hög 2014 och 2015. Det påverkar ökningstakten i år och gör att importtillväxttakten i förhållande till tillväxten i total efterfrågan bli svagare än normalt. 2018 ökar importen drygt en procentenhet snabbare än total efterfrågan, vilket är i linje med den historiska trenden för importen som andel av efterfrågan.

Inhemsk efterfrågan

De **fasta bruttoinvesteringarna** har sedan ett par år tillbaka utvecklats starkt och varit en av de främsta drivkrafterna för BNP-tillväxten.

Det är särskilt bostadsinvesteringarna som ökat snabbt under senare år.

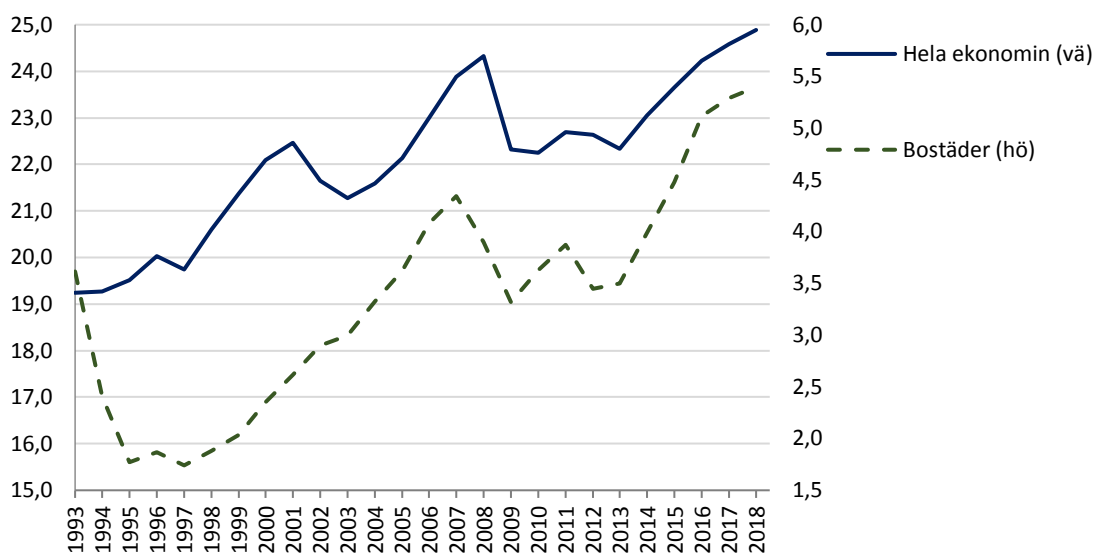
Bostadsinvesteringarna väntas fortsätta att öka, framför allt genom nybyggnation, mot bakgrund av de stora behov som finns, men tillväxttakten bedöms bli lägre framöver. Den höga investeringsnivån gör det svårt att upprätthålla samma höga ökningstal som under de senaste åren.

Näringslivets investeringar, exklusive bostadsinvesteringar, utvecklades svagt i fjol. Bakgrunden är en återgång till normala nivåer för investeringar i FoU. Undantaget i fjol har näringslivets investeringar exklusive bostäder ökat påtagligt under senare år. Stigande produktion, låga räntor och hygglig lönsamhet har inneburit gynnsamma förutsättningar. Investeringarnas andel av produktionen har ökat snabbt efter finanskrisen till en hög nivå. Den redan höga nivån väntas dämpa ökningstakten för investeringarna framöver.

För de offentliga investeringarna antas en utveckling i linje med Konjunkturinstitutets senaste bedömning från mars. Där väntades en hög ökningstakt både i år och nästa år. Bakgrunden är demografiskt betingade behov av nya verksamhetslokaler och ett antal stora infrastrukturprojekt.

Investeringar

Procent av BNP i löpande priser

Källa: SCB och egna beräkningar

I år väntas **lagren** ge ett negativt bidrag till BNP-utvecklingen och 2018 ett neutralt.

Tillväxten i **hushållens konsumtion** bromsade in något i fjol, trots ökande sysselsättning, inkomster och tillgångspriser, och det höga sparandet steg ytterligare något.

I det korta perspektivet är en trolig förklaring till det höga hushållssparandet att hushållen buffertsparar till följd av osäkerhet kring utvecklingen av bolåneräntor och bostadspriser. Osäkerhet om utvecklingen i omvärlden spelar sannolikt också in.

I år och nästa år ökar hushållens reala inkomster och förmögenheter något långsammare än tidigare. Samtidigt signalerar hushållen tilltagande optimism i Konjunkturbarometern. Det så kallade mikroindexet indikerar att hushållen är mer optimistiska än normalt om den egna ekonomin. Makroindex, som sammanfattar hushållens syn på den svenska ekonomin, steg snabbt under slutet av 2016 och ligger nära det historiska genomsnittet. Hushållen är nu varken mer eller mindre optimistiska än normalt.

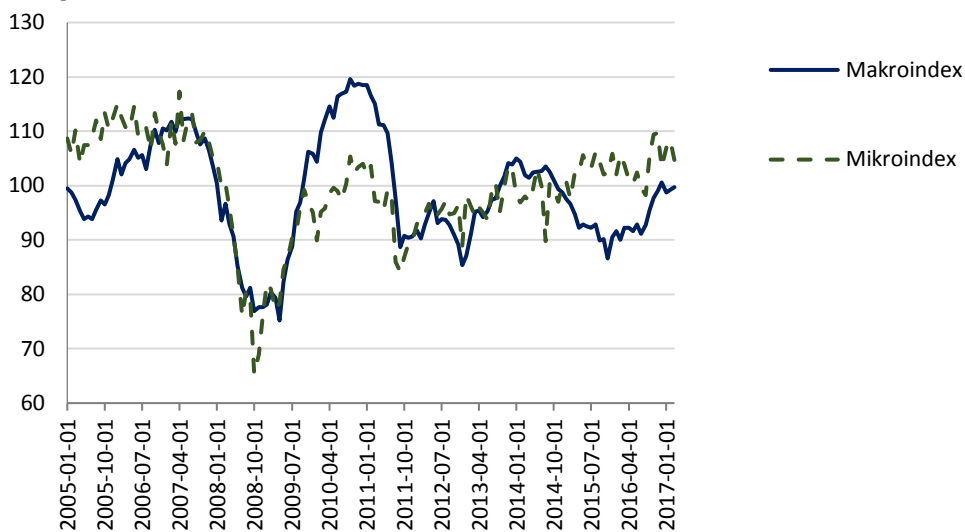
Mot den bakgrunden väntas konsumtionen öka snabbare 2017 och 2018 än 2016 och sparkvoten faller något.

Bilkonsumtionen har bidragit kraftigt till hushållens ökade konsumtionsutgifter sedan 2013. Under de tre första kvartalen i fjol planade bilkonsumtionen ut för att under det fjärde kvartalet åter öka starkt. I år och nästa år bedöms bilkonsumtionen fortsätta att öka, men i lugnare takt. Detaljhandels bidrag till hushållens konsumtion väntas ligga på samma nivå som under senare år.

En teknisk faktor som bidrog negativt till förändringen av hushållens konsumtionsutgifter 2016 var att utländsk konsumtion i Sverige ökade mycket snabbare än svenskars konsumtion i utlandet. Det torde bland annat sammanhånga med det stora antalet asylsökande, vars konsumtion, liksom andra utländska medborgares konsumtion i nationalräkenskaperna registreras som tjänsteexport. I år och nästa år väntas ett neutralt bidrag från nettot mellan utländsk konsumtion i Sverige och svenskars konsumtion i utlandet.

Makro- och mikroindex

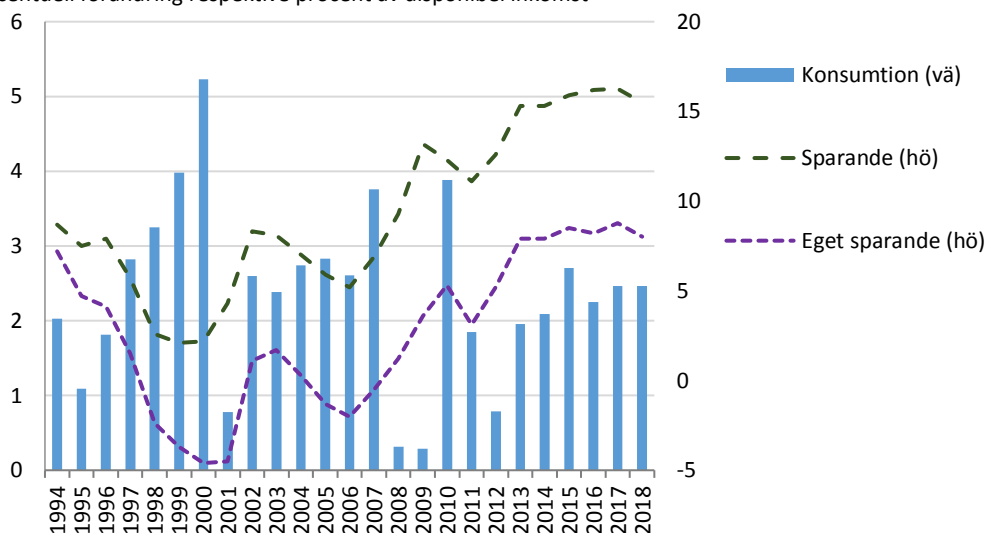
Säsongrensade värden, index, medelvärde = 100

Källa: SCB och egna beräkningar

Hushållens konsumtion och sparande

Procentuell förändring respektive procent av disponibel inkomst

Källa: SCB och egna beräkningar

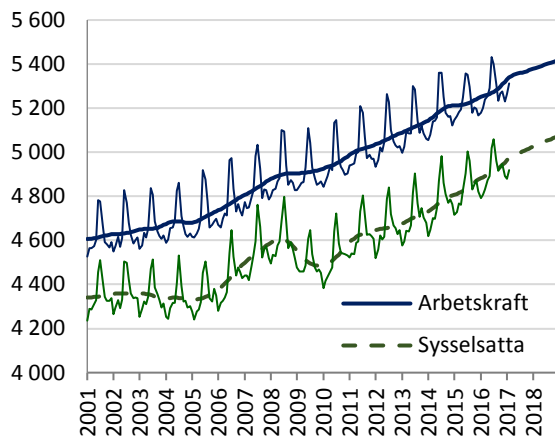
Den **offentliga konsumtionen** spelade en betydande roll för den starka BNP-tillväxten 2015 och 2016. Konsumtionen ökade mycket snabbare än normalt, framför allt på grund av omfattningen av flyktingmottagandet. Utgifterna för flyktingmottagande minskar markant i år och nästa år. Samtidigt kommer effekterna på de offentliga utgifterna av det ökade antalet äldre i befolkningen bortom de närmaste åren. I år och nästa år väntas den offentliga konsumtionen utvecklas normalt, det vill säga i linje med historiska genomsnitt.

Arbetsmarknaden

Läget på arbetsmarknaden har stadigt förbättrats under senare år med stigande sysselsättning och sjunkande arbetslöshet. De närmaste åren väntas en fortsatt stark sysselsättningsuppgång. Men arbetslösheten minskar långsamt eftersom även arbetskraften växer snabbt.

Sysselsättning och arbetskraft, 15-74 år

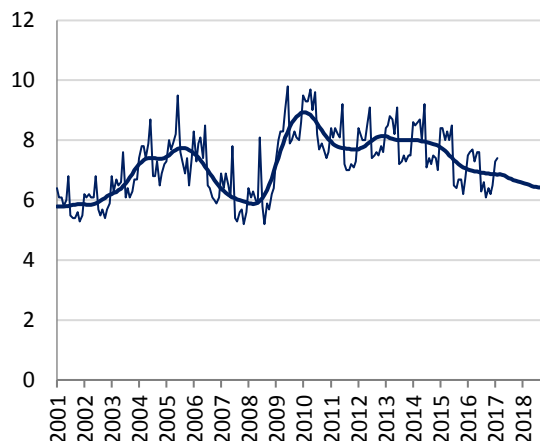
originalvärden och trender, tusental

Källa: SCB (AKU) och egen prognos

Arbetslöshet, 15-74 år

originalvärden och trend, procent

Källa: SCB (AKU) och egen prognos

Under månaderna kring årsskiftet ökade sysselsättningen med runt 10 000 personer per månad. Bilden av en fortsatt stark sysselsättningsökning i närtid stöds av ledande indikatorer. Nivån för antalet nyanmälda lediga platser är hög och antalet varsel om uppsägning är lågt. Företagens anställningsplaner i Konjunkturbarometern ligger betydligt högre än det historiska medelvärdet.

Enligt Konjunkturbarometern är bristtalen generellt på höga nivåer. Problemen är störst i offentlig sektor och byggsektorn. Till det ska läggas tecken på mer allmänna matchningsproblem, som hänger samman med en ojämna nivå på arbetskraftens kunskaper och färdigheter. Brist och matchningsproblem är bidragande faktor till att sysselsättningstillväxten dämpas framöver. Samtidigt kan det leda till både starkare produktivitetstillväxt och en ökning av den arbetade tiden per sysselsatt.

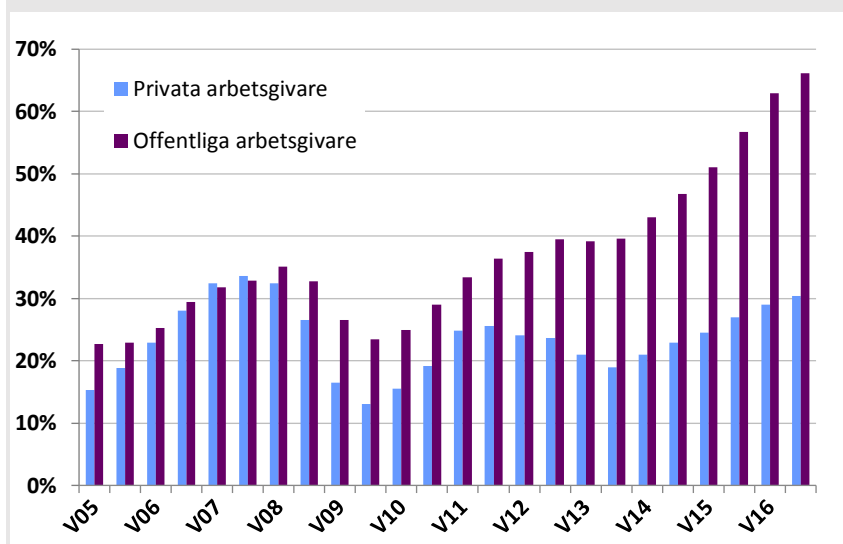
Tilltagande arbetskraftsbrist riskerar att hämma sysselsättningsuppgången

Efterfrågan på arbetskraft fortsätter att öka på bred front inom både näringslivet och den offentliga sektorn under de kommande åren. Det innebär att det kommer att finnas ett stort antal jobböppningar inom en rad yrken med varierade utbildningskrav.

Men trots att det finns gott om arbetssökande så uppger allt fler arbetsgivare att de har svårt att hitta sökande med rätt kompetens. Inom industrin och den privata tjänstesektorn uppger var tredje, och inom byggbranschen ännu något fler, arbetsgivare rekryteringsproblem. Så höga nivåer har inte uppmätts sen före finanskrisen.⁴ I den offentliga sektorn är rekryteringsläget mer akut. Där har Arbetsförmedlingen aldrig uppmätt så höga bristtal som i slutet av 2016. Landstingen uppger att i stort sett samtliga sjukvårdsinstitutioner har brist på arbetskraft, samtidigt som bristtalen i kommunerna ökar snabbt. Arbetskraftsbristen kommer att hämma sysselsättningsutvecklingen på delar av arbetsmarknaden.

Andel arbetsgivare som uppger brist på arbetskraft

Säsongrensade data, våren 2005 – hösten 2016

Källa: Arbetsförmedlingen

Rekryteringssvårigheterna skulle kunna medföra att arbetsgivarna tvingas vidta kortsiktiga åtgärder för att säkerställa bemanningen, bland annat genom att utöka arbetstiderna för befintlig personal, hyra in personal från bemanningsföretag eller att avstå från att rekrytera och tacka nej till nya kunder. Ett annat alternativ kan vara att försöka rekrytera personal från utlandet.

Efter en stark produktivitetstillväxt i näringslivet 2015 ökade produktiviteten i mer normal takt i fjol. I år och nästa år väntas produktivitetstillväxten bli något högre.

Under år 2016 skedde det inte någon nämnvärd utveckling av den kalenderkorrigerade arbetade tiden per sysselsatt. Sjukfrånvaron (andelen frånvarande från arbetet en hel arbetsvecka huvudsakligen p.g.a. sjukdom) minskade med en tiondels procentenhet. Försäkringskassan⁵ räknar med en måttlig nedgång i antalet dagar med sjuk- eller rehabiliteringspenning åren 2017-2018, vilken dock bedöms vara för liten för att ge något

⁴ Arbetsförmedlingen (2016), *Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2016*.

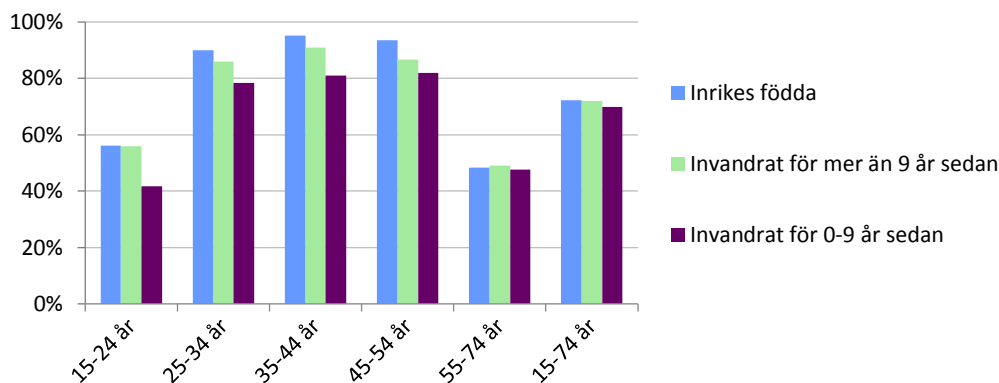
⁵ Anslagsbelastning och prognos för anslag inom Försäkringskassans ansvarsområde budgetåren 2017–2021, Rapport 2017-02-17, Dnr 308-2017

mätbart tillskott till närvaron och arbetad tid per sysselsatt. Mot bakgrund av detta och av hur det såg ut förra året bedöms därför den arbetade tiden per sysselsatt förbli oförändrad under 2017 och 2018.

Utvecklingen i de tjänsteproducerande sektorerna förklarar liksom tidigare merparten av sysselsättningsökningen. Sysselsättningen väntas också öka kraftigt i offentlig sektor och byggsektorn. Inom industrin väntas sysselsättningen i stort sett plana ut efter senare års nedgång.

Det ökade arbetsutbudet under tidigare år var ett resultat av både en ökande befolkning och ett ökat arbetskraftsdeltagande. Befolkningstillväxten i förvärvsaktiva åldrar som har skett under de senaste åren har bestått av utrikes födda. Uppgången i arbetskraftsdeltagandet bedöms i stort sett ha kulminerat. Å andra sidan ökar antalet invånare i Sverige snabbt till följd av den omfattande flyktinginvandringen. Åren framöver är det befolkningstillväxten för utrikes födda som driver ökningen av arbetskraften.

Arbetskraftsdeltagande bland inrikes och utrikes födda med olika lång tid i Sverige år 2016

Källa: SCB (AKU)

Arbetskraftsdeltagandet är betydligt högre i åldrarna 25-54 år än i yngre och äldre åldrar och allra högst i åldrarna mellan 35 och 44 år. I alla åldrar gäller att infödda svenskar deltar i arbetskraften i högre utsträckning än de som har invandrat. De som har invandrat för minst tio år sedan deltar i arbetskraften i större uträkning än de i samma åldersgrupp som har bott kortare tid i landet. I de flesta åldersgrupper gäller att likheterna, vad gäller arbetskraftsdeltagande, mellan inrikes födda och dem som har invandrat för minst tio år sedan är större än mellan de invandrare som har bott här i 0-9 år respektive längre tid.

Vår bedömning av arbetsutbudet utgår ifrån arbetskraftsdeltagandet för inrikes födda och utrikes födda som har bott olika lång tid i Sverige i olika åldersgrupper 2016 och SCB:s befolkningsprognos från den 12 april i år. Vi har därtill haft viss vägledning av en prognos från SCB från hösten 2016 när det gäller fördelningen av utrikes födda efter tid i Sverige.

Vi har dock räknat med en viss uppgång i arbetskraftsdeltagandet under 2017 vilket flera faktorer talar för, bl.a. den kraftiga ökningen av arbetsutbudet som vi har sett under slutet av 2016 och början av 2017. Att Försäkringskassan prognostiserar att antalet personer med sjuk- eller aktivitetsersättning (förtidspension) blir fler än vad som kan förklaras av demografiska skäl påverkar också bilden.⁶

⁶ Anslagsbelastning och prognos för anslag inom Försäkringskassans ansvarsområde budgetåren 2017–2021, Rapport 2017-02-17, Dnr 308-2017

En faktor som försvårar bedömningen är att AKU inte fullt ut speglar den aktuella situationen på arbetsmarknaden då det urval statistiken grundar sig på har dragits 1-3 år före mättillfället, vilket innebär att nyligen invandrade personer blir underrepresenterade i urvalet.

Arbetskraftsdeltagandet kan överskattas till följd av detta om det verkliga arbetskraftsdeltagandet är lågt i den gruppen. Å andra sidan är de som nyligen har invandrat en grupp vars arbetskraftsdeltagande kan komma att öka p.g.a. den tillfälliga lagändring som började gälla sommaren 2016 och som innebär att flyktingar och alternativt skyddsbehövande kan få permanent uppehållstillstånd om de får anställning.

Löner, vinster och inflation

Under förra året förhandlades avtal för omkring tre miljoner löntagare om. De flesta centrala kollektivavtal som slöts blev ettåriga och vi är därför nu inne i en ny, omfattande avtalsrörelse som omfattar omkring 2,4 miljoner anställda.

Resursutnyttjandet på arbetsmarknaden har stigit trendmässigt sedan 2013 vilket normalt leder till en högre löneökningstakt. Lönerna i näringslivet har dock inte visat några tecken på att öka snabbare de senaste åren. Under 2013 – 2015 ökade lönerna i näringslivet med i genomsnitt 2,5 procent per år och i ekonomin som helhet med i genomsnitt 2,6 procent per år.

Det finns sannolikt flera förklaringar till detta. Industrins parter tar stor hänsyn till löneutvecklingen i Europa och under senare år har euroområdet haft en svag ekonomisk utveckling. En relativt långsam produktivitetutveckling, låga inflationsförväntningar och ökade arbetsgivaravgifter kan också ha påverkat löneutvecklingen i dämpande riktning de senaste åren.

Den 31 mars i år kom parterna inom industrin överens om nya avtal. Överenskommelsen i teknikavtalet, det största LO-avtalet inom industrin, uppgår till 6,5 procent på tre år, varav sex procent är löneökningar och 0,5 procent avsättningar till deltidspension. Avtalen gäller från den 1 april 2017 till den 31 mars 2020, där det tredje året är uppsägningsbart. Dessutom har parterna kommit överens om en låglönesatsning där de som tjänar mindre än 24 000 kronor bidrar procentuellt mer till lönepotten.

Om avtalen på den övriga arbetsmarknaden utformas enligt avtalen inom industrin kommer det att innebära en genomsnittlig löneökning på cirka 2,2 procent per år. De procentuella påslagen i årets industriavtal ligger därmed i samma härad som de två senaste avtalen och kommer alltså i sig inte leda till en högre löneökningstakt.⁷

En viktig fråga blir då om den höga efterfrågan på arbetskraft och höga bristtal inom stora delar av arbetsmarknaden kommer att driva på löneutvecklingen utöver de centrala avtalen. Riksbanken och Konjunkturinstitutet menar att så bör bli fallet, men att det sker med viss tidsfördröjning. Samtidigt har vi under senare år sett hur löneglidningen mattats av och att det slutgiltiga löneutfallet i allt mindre utsträckning avviker från de centralt framförhandlade lönerna. Under 1990-talet pendlade löneglidningen i huvudsak mellan en och två procent per år, för att därefter ha legat mellan noll och en procent.⁸

LO-ekonomernas bedömning är att det starka konjunkturläget kommer att ta ut sin rätt och att lönerna kommer att öka något snabbare de närmaste åren, även om de centrala avtalen var återhållsamma. De branscher där det råder stor brist kan tänkas få en något högre

---

⁷ Avtalet 2013 var treårigt och uppgick till 6,8 procent inklusive avsättningar till delpension, dvs i genomsnitt 2,3 procent per år. Avtalet 2016 var ettårigt och uppgick till 2,2 procent inklusive avsättningar till delpension.

⁸ Arbetsmarknadsekonomiska rådet (2017)

löneutveckling. Den allt tydligare följsamheten mot industriavtalet innebär dock att löneglidningen inte blir lika omfattande som i tidigare högkonjunkturer.

Utgående löner, prognos⁹

Procentuell förändring

	2016	2017	2018
Industri	2,3	2,3	2,4
Byggnads	3,0	3,0	3,0
Övrigt näringsliv	2,3	2,8	2,9
Offentlig sektor	2,7	3,0	3,1
Totalt	2,5	2,8	2,9
Näringslivet	2,4	2,7	2,8

Källa: Egna beräkningar

Löneökningar i förhållande till produktivets- och prisutvecklingen

Löneökningarna bör på lång sikt följa den så kallade prornormen, det vill säga summan av näringslivets produktivetsutveckling och förändringen av förädlingsvärdepriset i näringslivet. På kort- och medellång sikt kan det däremot förekomma avvikelser.¹⁰

I Ekonomiska utsikter hösten 2016 beräknade LO-ekonomerna prornormen till mellan 2,5 och 3,5 procent per år. De löneökningar som vi nu prognostiserar ligger i det nedre intervallet av normen och om löneglidningen blir mer dämpad än förmodat riskerar löneökningstakten att hamna under den.

Löneökningar i omvärlden

Enligt den så kallade europornormen bör inte svenska löner avvika från löneutvecklingen i ett antal jämförbara europeiska länder om det inte finns specifika skäl till det. I diagrammet nedan består europornormen av ett konkurrensvägt genomsnitt av 11 europeiska länder som är jämförbara med Sverige. Eftersom Tyskland väger tungt i denna norm, och liksom Sverige har klarat sig bättre än många andra länder sedan finanskrisen, redovisas Tysklands löneutveckling även separat.

I både Tyskland och Norge har det tecknats tvååriga avtal på cirka 2,5 procent per år. I Danmark tecknades nyligen ett treårigt avtal på i genomsnitt 2,3 procent per år, medan konkurrenskraftsavtalet i Finland har förlängts med ett år och lönerna väntas öka med knappt 1 procent.

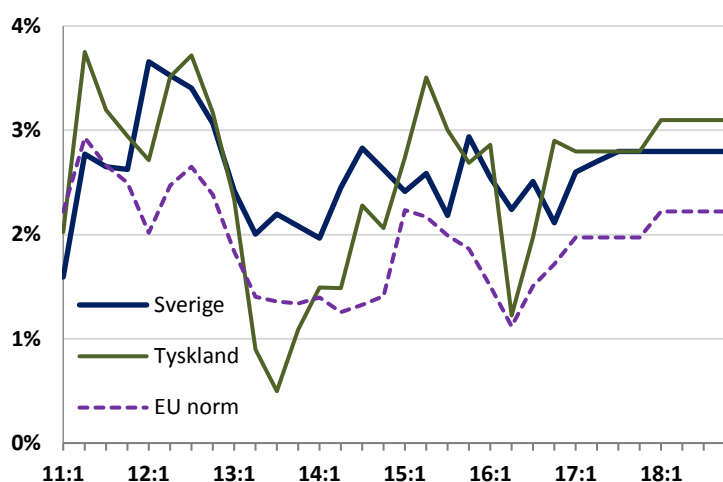
Lönerna i det svenska näringslivet följer ungefär löneutvecklingen i Tyskland. Jämfört med europornormen har dock den svenska löneökningstakten varit högre sedan 2012, vilket främst förklaras av en betydligt bättre ekonomisk utveckling. Under prognosperioden kommer den tyska löneökningstakten att växla upp enligt OECDs senaste prognos, vilket också ökar löneökningstakten i europornormen. Därmed bedöms de svenska lönerna att öka i samma takt som i Tyskland och ligga klart över genomsnittet för europornormen.

⁹ Konjunkturlönestatistiken fastställs med ett års fördröjning. 2016 är alltså inget utfallsår utan fortfarande ett prognosår.

¹⁰ På lång sikt betyder att vi nått en konjunkturrellt balanserad utveckling där bland annat arbetslösheten är i linje med jämviktsarbetslösheten, efterfrågeläget är normalt, inflationen följer riksbankens inflationsmål, ränteläget är normalt, vinsterna i näringslivet normala och arbetskostnadsandelen balanserad.

Löneökningar i länders näringsliv

Källa: Eurostat, OECD samt egna beräkningar

Lönsamheten i näringslivet

Ur samhällsekonomisk synvinkel är det önskvärt med en lönsamhetsnivå som motiverar företag att investera och skapa sysselsättning. Kraftiga löneökningar vid låg lönsamhet kan därför vara ett problem. LO-ekonomernas bedömning är att lönsamheten i näringslivet i dagsläget ligger på rimliga nivåer. Den förväntade löneökningstakten de närmaste åren är inte utmanande på något sätt.

Företagen anger själva att lönsamheten är tillfredsställande.¹¹ Ett sätt att belysa det i siffror är att titta på kapitalavkastningen. Utifrån ekonomisk teori ska den förväntade avkastningen på en real investering vara samma som den riskfria räntan plus en riskpremie. Den justerade avkastningen på realkapital för näringslivet, exklusive små- och fritidshus, har legat på omkring sex procent sedan 2012, vilket är något lägre än genomsnittet för de senaste tjugo åren. Under samma period har dock den riskfria realräntan sjunkit kraftigt. Att räntorna sjunkit innebär att företagens finansieringskostnader har blivit lägre. När kapitalavkastningen jämförs med den riskfria räntan framgår det att dagens kapitalavkastning ligger på en relativt god nivå jämfört med det historiska snittet.

Inflation

Inflationen mätt med KPIF, KPI med fast ränta, var 1,9 procent i december 2016 och 2,0 procent i februari i år. Ökningarna berodde i hög grad på högre priser på energi. I mars var KPIF-inflationen 1,5 procent. Energipriserna kommer att fortsätta lyfta inflationen under 2017.

Under 2015 steg inflationen trendmässigt, mycket tack vare försvagad krona. Under fjolåret syns ingen motsvarande uppgång. Det gäller särskilt den så kallade kärninflationen, mätt som KPIF exklusive energi, som rört sig i spannet 1 – 1,5 procent.

Det höga resursutnyttjandet i svensk ekonomi talar för att kärninflationen på sikt stiger via högre löner och större möjligheter för företagen att höja priserna till konsumenterna. Därtill kommer att priserna i omvärlden stiger i stället för faller samt den svaga kronan.

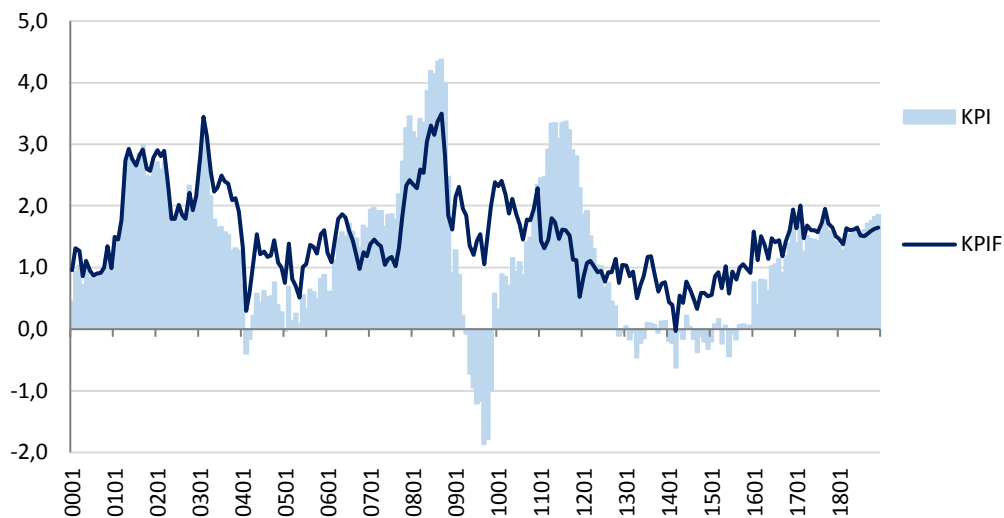
¹¹ Konjunkturläget mars 2017.

Arbetskostnaderna ökar något snabbare 2017 än 2018, bland annat på grund av borttagandet av sänkta arbetsgivaravgifter för unga. Samtidigt ökar produktiviteten i näringslivet något snabbare 2018 jämfört med 2017. Sammantaget väntas inflationstrycket från arbetsmarknaden båda åren bli klart lägre än vad som är förenligt med 2 procents inflation.

Sammanfattningsvis väntas KPIF-inflationen stiga långsamt de närmaste åren. Bidraget från energipriser gör att inflationen blir något högre i år än nästa år. Inflationsmålet nås inte.

KPI och KPIF

Årlig procentuell förändring

Källa: SCB och egna beräkningar

Tabellbilaga

Försörjningsbalans

Procentuell förändring

	2015	2016	2017	2018
Privat konsumtion	2,7	2,2	2,5	2,5
Offentlig konsumtion	2,5	3,1	1,3	1,2
Investeringar	7,0	5,9	4,4	4,4
Lagerinvesteringar ¹	0,3	0,1	- 0,2	0,0
Export	5,6	3,4	4,1	4,3
Export av varor	3,3	3,5	4,0	4,4
Export av tjänster	10,9	3,0	4,1	4,2
Import	5,5	3,7	3,3	4,5
Import av varor	5,6	5,2	3,8	4,6
Import av tjänster	5,3	0,4	2,3	4,3
BNP	4,1	3,3	2,7	2,6
BNP, kalenderkorrigerad	3,8	3,0	3,0	2,7

¹Förändring i procent av föregående års BNP
Källa: SCB samt egna beräkningar

Investeringar

Procentuell förändring

	2015	2016	2017	2018
Näringsliv	6,6	1,8	4,3	4,1
Industri	8,4	- 0,9	1,7	4,7
Övrigt näringsliv	5,6	3,2	4,3	3,9
Offentlig sektor	-0,5	8,7	4,4	4,4
Bostäder	16,1	17,1	7,2	5,2
Totalt	7,0	5,9	4,4	4,4

Källa: SCB samt egna beräkningar

Disponibel inkomst och privat konsumtion

Procentuell förändring

	2015	2016	2017	2018
Timplöner ¹	3,2	2,6	2,9	2,9
Arbetade timmar ²	1,0	1,7	1,7	1,0
Lönesumma	4,3	4,7	4,6	3,8
Övriga faktorinkomster	8,8	3,0	3,0	2,2
Transfereringar	3,8	3,4	4,3	3,8
Skatter	8,8	4,3	4,9	4,8
Disponibel inkomst	3,4	4,0	4,0	3,1
Konsumentpris, IPI	1,0	1,0	1,6	1,5
Real disponibel inkomst	2,4	3,0	2,4	1,6
Privat konsumtion	2,7	2,3	2,5	2,5
Sparkvot ³	16,2	16,5	16,3	15,5
Sparkvot egen	8,2	8,8	8,8	8,0
KPI	0,0	1,0	1,5	1,6
KPIF	0,9	1,4	1,7	1,6

¹Enligt NR, ² Kalenderkorrigerade, ³Inkluderar sparande i avtals- och premiepensioner
Källa: SCB samt egna beräkningar

Produktion inom olika sektorer

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	2015	2016	2017	2018
Näringsliv	4,3	2,9	3,4	3,1
Industri	3,9	0,4	2,9	3,1
Byggnads	9,2	5,3	4,5	4,2
Övrigt näringsliv	4,0	3,5	3,4	3,0
Offentlig sektor	0,3	2,1	1,6	1,4

Källa: SCB samt egna beräkningar

Arbetsproduktivitet

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	2015	2016	2017	2018
Näringsliv	3,1	1,7	1,7	2,2
Industri	4,8	1,5	2,5	3,1
Byggnads	6,9	3,9	2,2	2,4
Övrigt näringsliv	2,4	1,7	1,6	2,0
Offentlig sektor	-0,4	-0,9	-0,1	-0,1
BNP	2,5	1,0	1,3	1,7

Källa: SCB samt egna beräkningar

Arbetsmarknadsläget

Procentuell förändring

	2015	2016	2017	2018
Arbetskraft, ILO, 15-74	0,8	1,0	1,5	0,8
Arbetade timmar ¹	1,0	1,7	1,7	1,1
Arbetad tid per sysselsatt ¹	-0,5	0,0	0,0	0,0
Sysselsatta, 15-74	1,4	1,5	1,7	1,1
Arbetslöshet, ILO, 15-74 ²	7,4	6,9	6,7	6,5
Programdeltagare ²	3,7	3,5	3,6	3,6

¹ Kalenderkorrigerat, 21 procent av arbetskraften

Källa: SCB samt egna beräkningar

Sysselsättningen enligt NR

Förändring i tusental

	2015	2016	2017	2018
Totalt	71	81	84	54
Näringsliv	45	38	59	32
Industri	-4	-5	2	0
Byggnads	8	13	8	6
Övrigt näringsliv	41	30	48	26
Offentlig sektor	27	42	25	22

Källa: SCB samt egna beräkningar

Ekonomisk politik för lägre arbetslöshet och mindre klyftor

Vår prognos visar på en snabb sysselsättningstillväxt. En nästan lika snabb tillväxt i arbetskraften, framför allt kopplad till flyktinginvandring, gör dock att arbetslösheten endast sjunker långsamt från dagens höga nivåer. Flera år med god konjunktur har gjort att arbetslösheten till en växande del består av strukturarbetslöshet till följd av matchningsproblem på arbetsmarknaden.

För att långsiktigt nå en lägre arbetslöshet behöver stora grupper tillgodogöra sig grundläggande utbildning på i första hand grundskolenivå, alternativt stärka sina färdigheter via kombinationer av jobb och utbildning.

LO har under våren lanserat förslaget Utbildningsjobb för att underlätta arbetsmarknadsinträdet för vuxna med kort utbildning. Förslaget bygger på att utbildningsinnehållet sker i form av reguljär utbildning. Det ska ses som en delmängd i en mer välfungerande arbetsmarknads- och etableringsstrategi för Sverige.¹²

Under flera decennier har de folkvalda i Sverige accepterat att skillnaderna i ekonomisk standard i befolkningen stadigt har ökat. Den utvecklingen måste brytas. Utvecklingen har flera orsaker, bland annat att kapitalinkomsterna har ökat i storlek och koncentration, att arbetslösheten har etablerat sig på en högre nivå, samt vissa strukturella förändringar, men är under 2000-talet framför allt hänförlig till politiska beslut. Vi försöker nedan visa på vägar framåt för en ekonomisk politik som är ämnad att minska de ekonomiska klyftorna.

Lägre arbetslöshet kräver bättre matchning

Individens humankapital har stor betydelse för framgången på den svenska arbetsmarknaden, oavsett i vilket land man är född. Den grupp som i PIAAC uppvisar de lägsta färdigheterna har lägre sysselsättningsgrad i Sverige än i OECD i genomsnitt, samtidigt som övriga grupper har högre sysselsättning än genomsnittet.¹³ Att besitta grundläggande färdigheter ger god avkastning, mätt som sysselsättning, på svensk arbetsmarknad.

Gymnasieskolan stort problem för kompetensförsörjningen

En viktig förklaring till att tillgången på utbildad arbetskraft är otillräckligt är att tillflödet av nyutexaminerade från utbildningsväsendet är för litet för arbetsmarknadens behov. Det gäller inte minst från gymnasieskolans yrkesprogram där andelen nybörjarelever har minskat kraftigt sedan gymnasiereformen, samtidigt som många som börjar inte lyckas ta gymnasieexamen.

Enligt SCB kommer efterfrågan på arbetskraft med gymnasial yrkesutbildning att öka fram till år 2035, medan tillgången minskar.¹⁴ Behovet av mer resurser till grund- och gymnasieskolan för att öka elevstödet och höja kunskapsnivån är stort.

---

¹²LO (2017), ”LOs förslag om Utbildningsjobb för stärkt etablering”.

¹³Hällö & Grape (2017), *LOs förslag om Utbildningsjobb för stärkt etablering*; SOU 2015:104, *Långtidsutredningen 2015, huvudbetänkande*.

¹⁴SCB (2014), *Trender och prognoser 2014 med sikte på år 2035*.

Bättre möjligheter till omställnings- och vidareutbildning

Reguljär vuxenutbildning och aktiv arbetsmarknadspolitik är avgörande för god omställningsförmåga. Komvux och yrkesvux måste göras mer tillgängligt för äldre som behöver växla yrke eller vidareutbildning.

Två tredjedelar av kommunerna uppgav 2015 att alla behöriga sökande till yrkesvux inte kan erbjudas en plats.¹⁵ Trots regeringens kunskapslyft behövs det fler platser inom den yrkesinriktade vuxenutbildningen. Detta bör även kombineras med validering av tidigare utbildning och erfarenheter som möjliggör kortare omställnings- och vidareutbildningar. Inom yrkesvux är dessutom utbildningsutbudet smalt (drygt 50 procent av eleverna läser vård och omsorg) och bör breddas för att bättre möta hela arbetsmarknadens behov. Därtill behöver studiemedelssystemet bli mer frikostigt så att tidigare yrkesverksamma inte hindras att delta i utbildning av ekonomiska skäl.

Aktiv arbetsmarknadspolitik

Hos Arbetsförmedlingen finns cirka 125 000 inskrivna arbetssökande med förgymnasial utbildning, motsvarande 35 procent av alla inskrivna. Av dessa saknar hälften en nioårig grundskoleutbildning. Eftersom fullföljd gymnasieutbildning i praktiken är en förutsättning för att få ett arbete innebär detta att Arbetsförmedlingens möjligheter att matcha denna växande grupp arbetslösa genom traditionell arbetsmarknadspolitik med kortare utbildningsinsatser är begränsade. Istället behöver denna grupp arbetssökande i första hand tillgång till den reguljära vuxenutbildningen i kombination med aktivitetsstöd eller generös studiefinansiering (se även LOs förslag om utbildningsjobb).

Utbildningsjobb för att möta utmaningar på arbetsmarknaden

Sverige hade under flera år en hög och växande flyktinginvandring, väsentligt större som andel av befolkningen än samtliga jämförbara EU-länder. År 2015 sökte över 160 000 personer asyl i Sverige. År 2016 fick drygt 80 000 personer uppehållstillstånd i Sverige av flyktingkäl eller som anhöriga till flyktingar. Sveriges höga flyktingmottagande kommer att få konsekvenser för arbetsmarknaden under flera år.

I mars 2017 var 76 000 personer inskrivna i arbetsförmedlingens etableringsuppdrag. Av de inskrivna var 63 000 arbetslösa eller i arbetsmarknadspolitiska program. Av de som inte var registrerade som arbetslösa eller i program var omkring hälften förhindrade att ta ett arbete, flertalet kvinnor. I etableringsuppdraget är de flesta unga – sju av tio är under 40 år. Knappt en tredjedel av de personer som är inskrivna i etableringsuppdraget saknar motsvarande svensk fullgjord grundskola. Knappt en tredjedel har någon form av eftergymnasial utbildning.

Som vi konstaterat är utbildningsnivå en central faktor för att kunna etablera sig ordentligt på arbetsmarknaden. Detta gäller också i högsta grad utrikes födda. Skillnaden i sysselsättningsgrad hos personer födda utanför Europa med respektive utan gymnasieutbildning är omkring 20 procentenheter.

LO har presenterat en modell med så kallade Utbildningsjobb vars syfte är att underlätta arbetsmarknadsinträdet för vuxna som har motsvarande grundskoleutbildning men inte en färdig gymnasieutbildning. Förslaget vilar på insikten att personer med kortare utbildning som

---

¹⁵ Skolverket (2016), *Redovisning av insatser inom yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning och lärlingsutbildning för vuxna år 2015*.

har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden behöver både arbetslivserfarenhet och utbildning för att kunna möta kraven på arbetsmarknaden.

Målgruppen för Utbildningsjobben är arbetslösa 25-45 år oavsett ursprung. Nyanlända invandrare utgör dock en växande grupp. Utgångspunkten är att en *tillfällig* ökning av antalet i arbetskraften med svaga kunskaper och färdigheter bäst hanteras genom *tillfälliga* avtal.

Utbildningsjobb innebär att den anställda har ett reguljärt arbete och därtill, men i huvudsak utanför sin arbetsplats, genomför reguljär utbildning. Arbetstagaren får därmed arbetslivserfarenhet samtidigt som reguljär utbildning bygger upp nödvändiga formella kunskaper. Ett generöst studiestöd krävs för att ge goda incitament till studier och säkra en rimlig levnadsstandard. För att arbetsgivarna ska vara intresserade av att teckna dessa avtal kommer lönekostnader behöva avvika från befintliga avtal.

Kraftigt ökade inkomstskillnader i Sverige

Inkomstskillnaderna har ökat kraftigt i Sverige de senaste 35 åren. Mellan 1980 och i dag har skillnaderna i disponibel inkomst i Sverige ökat med cirka 50 procent. Under perioden 1975 och 1990 ökade skillnaderna i marknadsinkomster svagt. Under 1990-talskrisen blev marknadsinkomsterna tydligt mer ojämnt fördelade, för att sedan dess inte följa någon tydlig trend. Sedan mitten av 1990-talet drivs trenden med större skillnader i disponibla inkomster av en kombination av politiska beslut och strukturella förändringar.

I diagrammet nedan illustreras utvecklingen av inkomstskillnaderna i Sverige sedan 1975 mätt med den så kallade Gini-koefficienten för ekonomisk standard.¹⁶ Detta ger en övergripande bild av inkomstfördelningen för hela befolkningen.

Även mätt med andra mått så har skillnaderna ökat de senaste decennierna. Inkomstandelen av de totala inkomsterna som tillfaller den procent med högst inkomster var i början av 1990-talet under 5 procent. År 2015 var topprocentens inkomstandel 8,3 procent. Även andelen relativt fattiga, mätt som andelen av befolkningen med en ekonomisk standard under 60 procent av medianen, har ökat stort. I början av 1990-talet var andelen relativt fattiga i befolkningen drygt 7 procent; denna andel har fördubblats sedan dess och var 2015 14,8 procent.¹⁷

---

¹⁶ Fördelningen av inkomster i befolkningen studeras oftast med hjälp av den disponibla inkomsten. Denna inkluderar inkomst från arbete, kapital, näringsverksamhet samt från transfereringar. Den direkta skatten dras från inkomsterna. Vanligen räknas de disponibla inkomsterna samman på hushållsnivå och justeras för försörjningsbörd. Detta ger oss ett mått som ibland kallas ekonomisk standard.

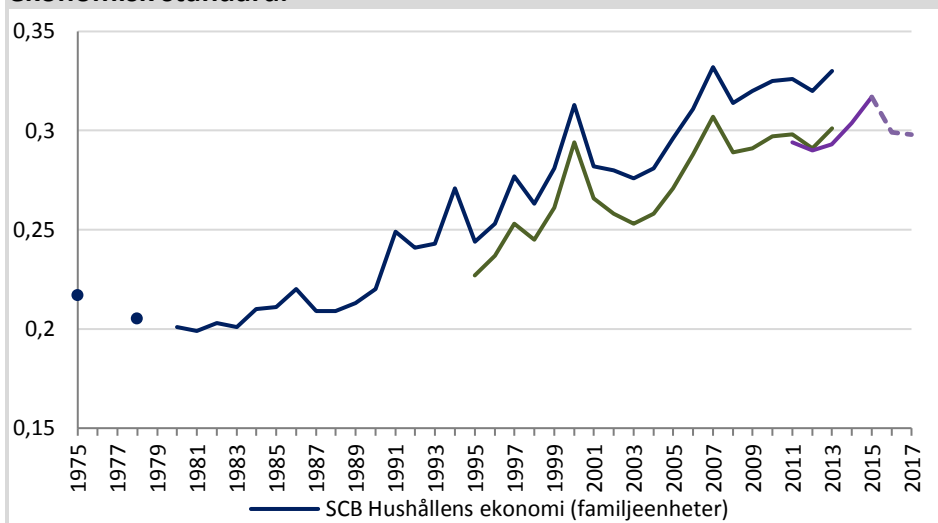
¹⁷ SCBs undersökningar "Hushållens ekonomi" och "Inkomster och skatter".

Minskade inkomstskillnader i regeringens prognos

I regeringens fördelningspolitiska redogörelser till riksdagen¹⁸ har beräkningar gjorts för hur inkomstskillnaderna utvecklas under 2016 och 2017, givet regeringens politik. Regeringens prognos är att inkomstskillnaderna minskar under de två aktuella åren. För 2016 beräknar regeringen att Gini-koefficienten för den ekonomiska standarden hade varit 0,303 om inga av regeringens reformer införts; koefficienten för 2016 beräknas dock istället ha landat på 0,299 med de reformer som regeringen genomfört. Detta innebär alltså att regeringens reformer beräknas bidra till minskade inkomstskillnader med en reformeffekt på -0,004¹⁹. För 2017 beräknar regeringen att Gini-koefficienten skulle ha landat på 0,302 om regeringens olika fördelningsreformer inte hade genomförts; men med reformerna beräknar de att Gini-koefficienten istället kommer att landa på 0,298.

Regeringen beräknar att deras reformer har positiva fördelningseffekter även mätt med andra inkomstspridningsmått. För 2016 beräknar regeringen att andelen relativt fattiga hade varit 15,7 procent utan regeringens reformer; med införda reformer beräknas andelen relativt fattiga ha landat på 14,9 procent. Detta innebär alltså en reformeffekt på -0,8 procentenheter. Det innebär dock fortfarande att andelen relativt fattiga i befolkningen väntas ha ökat (om än marginellt) jämfört med 2015. För 2017 beräknar regeringen att andelen relativt fattiga skulle ha varit 15,4 procent utan regeringens reformer; givet regeringens fördelningsreformer beräknas andelen relativt fattiga istället bli 14,6 procent.

Utvecklingen av Inkomstskillnaderna i Sverige, 1975–2017, mätt med Gini-koefficienten för ekonomisk standard.

Källa: SCBs undersökningar Hushållens ekonomi samt Inkomster och skatter. Not: De olika serierna i diagrammet beror på att SCB under olika perioder använt sig av olika hushållsbegrepp när de justerat för försörjningsbörda. Diagrammet avser disponibel inkomst inklusive kapitalvinster.

Några av de fördelningsreformer som lyfts fram av regeringen i redogörelsen är höjd ersättning i arbetslöshetsförsäkringen, höjd sjuk- och aktivitetsersättning, höjt underhållsstöd,

¹⁸ Regeringens fördelningspolitiska redogörelser 2016 och 2017

<http://www.regeringen.se/496f5e/contentassets/dace0f716e68452c9d80f29744465ba2/fordelningspolitisk-redogorelse---april-2016>

<http://www.regeringen.se/49740b/contentassets/0b184e2188be499b999c24fac6a53bbe/fordelningspolitisk-redogorelse---april-2017>

¹⁹ I beräkningarna har hänsyn tagits till reformer som är beräkningsbara och som har en direkt påverkan på hushållens disponibla inkomst. Beräkningarna bortser från eventuella dynamiska effekter (beteendeförändringar).

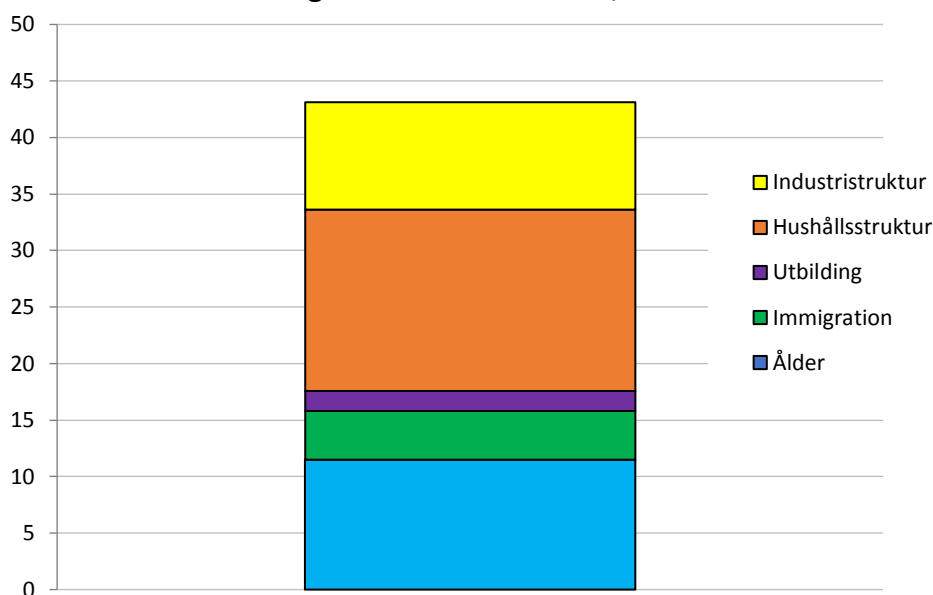
höjd riksnorm för barndelen i försörjningsstödet, höjt bostadstillägg och höjt grundavdrag för pensionärer. Möjliga framtida reformer från regeringen, som skulle påverka inkomstfördelningen, är bland annat en höjning av barnbidraget och ytterligare skattesänkningar för pensionärer (aviserat för att förändringar kommer ske i höstbudgeten).

Orsaker till ökad ojämlikhet

Strukturella faktorer

Enligt en OECD-studie kan strukturella faktorer - så som hushållens sammansättning, demografi, migration och näringsstruktur - förklara runt 40 procent av de ökade skillnaderna i ekonomisk standard under perioden 1987 till 2013. De viktigaste strukturella faktorerna, enligt OECD, är fler hushåll med endast en vuxen och fler äldre i befolkningen.²⁰

Strukturella faktorer bidrag till Gini-koefficienten, 1987-2013

Källa: Robling och Pareliussen (2017)

Lägre inkomster för sjuka och arbetslösa

En viktig orsak till de ökande inkomstskillnaderna är att de offentliga inkomstförsäkringarna har försvagats kraftigt under 2000-talet, framför allt genom att den högsta garanterade inkomsten (de s.k. inkomsttaket) inte har följt löneutvecklingen.

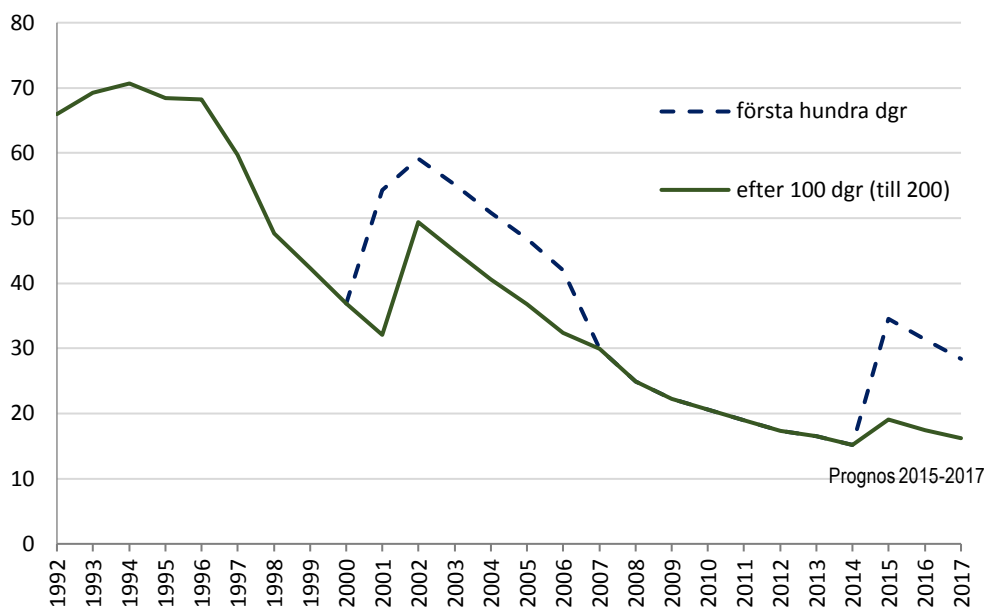
I arbetslöshetsförsäkringen är denna utveckling extra tydlig. Sedan 1993 har taket för ersättningen under de första 100 dagarna som arbetslös ökat 22 procent i reala termer, samtidigt som reallönerna har ökat med 67 procent. För de som är arbetslösa mer än 100 dagar är den högsta ersättningen reallt endast ett par procent mer idag än den var 1993. Effekten är att endast 28 procent av de hel- och deltidsanställda har så låga löner att de kan få a-kasseersättning som motsvarar 80 procent av lönen om de är arbetslösa i 100 dagar. Endast 16 procent av löntagarna ligger under taket om de blir arbetslösa mer än 100 dagar.

²⁰ Robling, P. och Pareliussen, J. (2017), "Structural inequality – the case of Sweden", *OECD Economics Department Working Papers*, forthcoming, OECD Publishing.

Andel anställda med löner (hel- eller deltid) som ger arbetslöshetsersättning under taket,

Procent

Källa: Regeringskansliet, SCB (Linda) och egna beräkningar

Till detta kommer att försämringar av ersättningsnivåerna, dyrare medlemskap i fack- och a-kassa samt kraftiga skärpningar i kvalificeringsvillkoren har gjort att andelen arbetslösa som omfattas av arbetslöshetsförsäkringen har minskat kraftigt.

Enligt siffror från 2015 hade 50 procent av löntagarna en inkomst över inkomsttaket i sjukförsäkringen.^{21 22} Det kan jämföras med situationen 1992 då endast cirka 14 procent av männen och 2 procent av kvinnorna låg över taket.

Sjukersättningen (tidigare förtidspension) är en försäkring som i dag ersätter 300 000 individer. Även denna ersättning har räknats upp betydligt långsammare än löneutvecklingen, vilket innebär att den genomsnittliga ersättningsgraden idag är 39 procent – mycket långt ifrån den maximala ersättningsgraden på 64,7 procent.²³

Införandet av jobbskatteavdraget har bidragit till att ytterligare öka skillnaderna i disponibelinkomster mellan personer med arbetsinkomster och personer med inkomster från inkomstförsäkringarna.

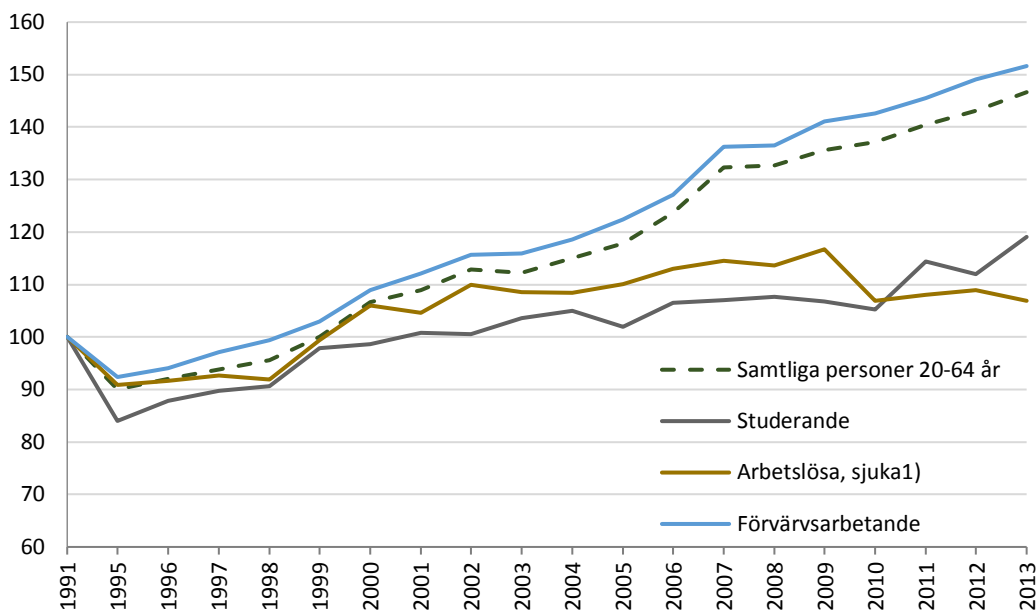
De sammantagna effekterna av dessa politiska beslut är slående. Sedan 1991 har personer som arbetar sett sina reala disponibla inkomster öka med cirka 50 procent medan de för arbetslösa och sjuka ökat med totalt 8 procent.

²¹ Detta tak ligger på 7,5 prisbasbelopp, vilket motsvarade 27 800 kr år 2015.

²² Inspektionen för sjukförsäkringen (2015), *Offentlig och kollektivavtalad sjukförsäkring*, 2015:6.

²³ <https://ekonomistas.se/2017/02/24/sjuka-far-knappt-39-procent-i-sjukersattning/>

Förändring i disponibelinkomst beroende på arbetsmarknadsstatus, 1991-2013

Källa: SCB

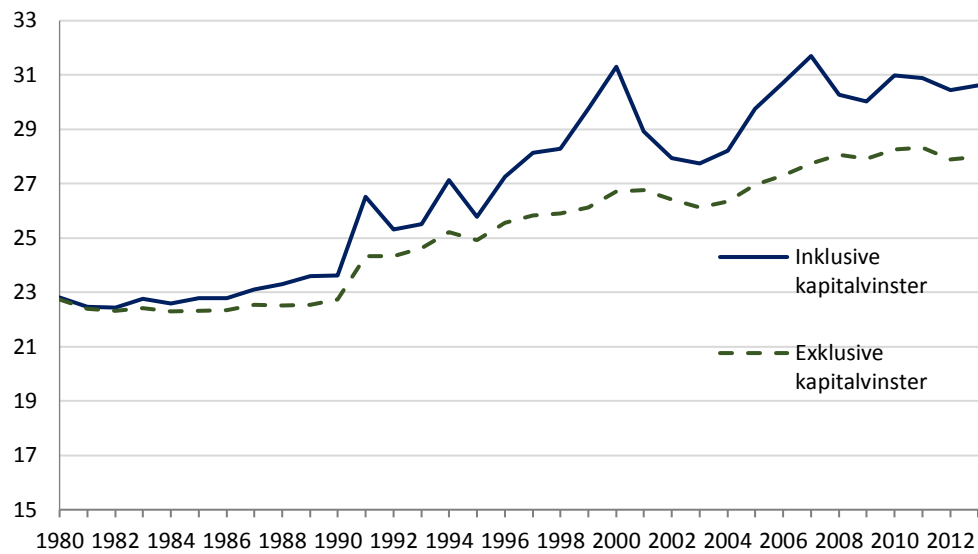
Högre inkomster i toppen och lägre skatt för personer med höga inkomster

Samtidigt har inkomsterna för dem som tjänar mest ökat betydligt snabbare än genomsnittet. Sedan början av 1980-talet har de tio procent av befolkningen med högst inkomster som tjänar mest ökat sin andel av ekonomins totala faktorinkomster från cirka 23 procent till nära 31 procent år 2013. Den snabba inkomstökningen i denna grupp beror framför allt på ökade kapitalinkomster, delvis från kapitalvinster från försäljning av aktier och fastigheter.

En ytterligare förklaring till de ökande inkomsterna i toppen av fördelningen skattesänkningarna under de borgerliga regeringarna 2006 - 2014. Under denna period sänktes skatterna med motsvarande 3,4 procent av BNP, mest för dem med högst inkomster. Som exempel kan nämnas att jobbskatteavdraget – i dag en statsfinansiell kostnad på drygt hundra miljarder kronor varje år – framför allt kommer medel- och höginkomsttagare till del. Förändringarna i fastighetsskatten har också bidragit kraftfullt till inkomstjämligheten. Taket på 7112 kronor i skatt per fastighet minskar skatteintäkterna med 15 miljarder kronor per år, jämfört med den tidigare fastighetsskatten, en summa som till allra största del tillfaller dem med högre inkomster. Avskaffandet av förmögenhetsskatt gör att de med högst inkomster har fått lägre skatt med cirka 10 miljarder kronor per år.²⁴ Arvs- och gåvoskattens slopande 2004 har också lett till att inkomstutjämnningen via skattesystemet har minskat.

²⁴ Den totala förmögenhetsskatten var 6 miljarder kronor 2006. Mellan 2006 och 2015 har hushållens totala tillgångar, enligt Finansräkenskaperna, ökat med 74 % medan skulderna har ökat med 71 procent. Nettotillgångarna har då ökat med 75 procent. Om underlaget för förmögenhetsskatt följt samma utveckling som nettotillgångarna beräknas en förmögenhetsskatt 2015 inbringa 6 mdr * 1,75.

Inkomstandelens utveckling för decil 10, 1980-2013

Källa: Roine, Jesper and Daniel Waldenström (2010), "Top Incomes in Sweden over the Twentieth Century", in Anthony B. Atkinson and Thomas Piketty (Eds.), *Top Incomes: A Global Perspective*, Oxford: Oxford University Press

Ekonomisk politik för minskad ojämlikhet

Lägre arbetslöshet

Att bekämpa arbetslöshet är troligen det mest effektiva sättet att minska de ekonomiska klyftorna. Även om inkomstförsäkringarna förbättras kraftigt kommer det finnas, vilket naturligtvis är helt rimligt, väsentliga skillnader i inkomst mellan en person som arbetar och en som inte arbetar. Ovan har vi angivit flera centrala åtgärder för att på strukturell väg minska arbetslösheten och därmed inkomstskillnaderna.

Men en ambitiös stabiliseringspolitik måste också upprätthållas. Trots en god konjunktur finns det få tydliga tecken på överhettning. En situation med stark efterfrågan ger möjligheter för fler personer att träda in på arbetsmarknaden, fler får chansen att visa vad de går för och fler får möjlighet att återuppbygga humankapital som tappats i perioder av arbetslöshet. Ett högt efterfrågetryck och ett högre pristryck på arbetsmarknaden kan dessutom leda till en snabbare ökning av investeringarna och därmed på lång sikt högre produktivitetstillväxt. Detta ger utrymme för högre tillväxt och större reallöneökningar i framtiden.²⁵

LO-ekonomerna menar därför att Riksbanken bör fortsätta att hålla nere räntorna för att pressa ekonomin mot ett högre efterfrågetryck och så småningom högre inflation.

De offentliga finanserna utgör inget hinder för en aktiv finanspolitik. Det strukturella sparandet ökade mellan 2015 och 2016, vilket de facto innebär att finanspolitiken blev åtstramande – trots stora utgifter för flyktningmottagandet. I år bedöms det finansiella sparandet minska och finanspolitiken bli mer expansiv. Prognoserna i vårbudgeten pekar dock på kraftiga förstärkningar av de offentliga finanserna från 2018 och framåt. LO-ekonomerna anser att finanspolitiken bör understödja högkonjunkturen så länge det finns ett så omfattande statsfinansiellt utrymme och inflationen fortsätter att vara låg.

²⁵ Bivens, Josh (2017) A 'high-pressure economy' can help boost productivity and provide even more 'room to run' for the recovery, Economic Policy Institute.

Förbättrad arbetslöshetsförsäkring

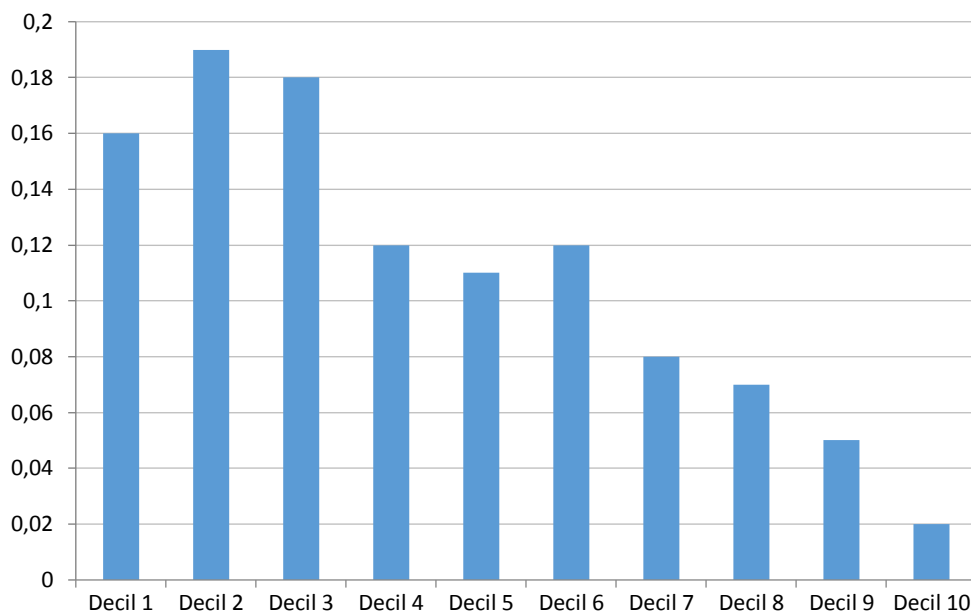
Arbetslöshetsförsäkringen är en av de svagaste länkarna i dagens välfärdssamhälle. Det låga taket i ersättningen gör att en betydande andel av löntagarnas inkomster är oförsäkrade. När taket var indexerat i början av 90-talet befann sig 70 procent av inkomsttagarna under taket. För att lika stor andel av de anställda i dag ska få en ersättning på 80 procent av lönen behöver taket höjas från dagens 910 kronor/dag till 1 262 kr/dag.

Ett tak på 1 262 kr/dag år 2017 (uppräknat med inkomstindex till 1 301 kr/dag år 2018) skulle på sikt öka statens utgifter med omkring 3 miljarder kronor. Skatteintäkterna (i stat och kommun) skulle öka med omkring 1 miljard kronor. Nettokostnaden, för en sådan takhöjning, blir alltså omkring 2 miljarder kronor.

Måttliga förändringar i arbetslöshetsförsäkringen får inte några omvälvande effekter eftersom de berör få individer jämfört med t.ex. inkomstskatterna eller pensionerna. En enkel fördelningsanalys visar dock att tyngdpunkten i fördelningen av en höjning av taket för a-kasseersättningen till 1 301 kr/dag 2018 ligger i den nedre delen av fördelningen när individerna är rangordnade efter sin ekonomiska standard.²⁶

Takhöjning i a-kassan till 1 301 kr/dag år 2018

Procentuell förändring av ekonomisk standard, deciler

Källa: SCB (Fasit) och egna beräkningar

För att minska ojämlikheten och öka legitimiteten anser LO-ekonomerna att inkomsttaket i socialförsäkringarna bör höjas och för att undvika en smygande ökning av ojämlikheten framöver bör samtliga offentliga inkomstförsäkringar indexeras i relation till de inkomster de är ämnade att försäkra.

²⁶ Detta är ett grovt mått när det gäller en reform som denna eftersom individer före och efter förvärvsaktiv ålder finns med i jämförelsen och man genom att betrakta den ekonomiska standarden (disponibel inkomst per konsumtionsenhet) har jämnat ut inkomsterna inom hushållen.

Ett mer rättvist skattesystem

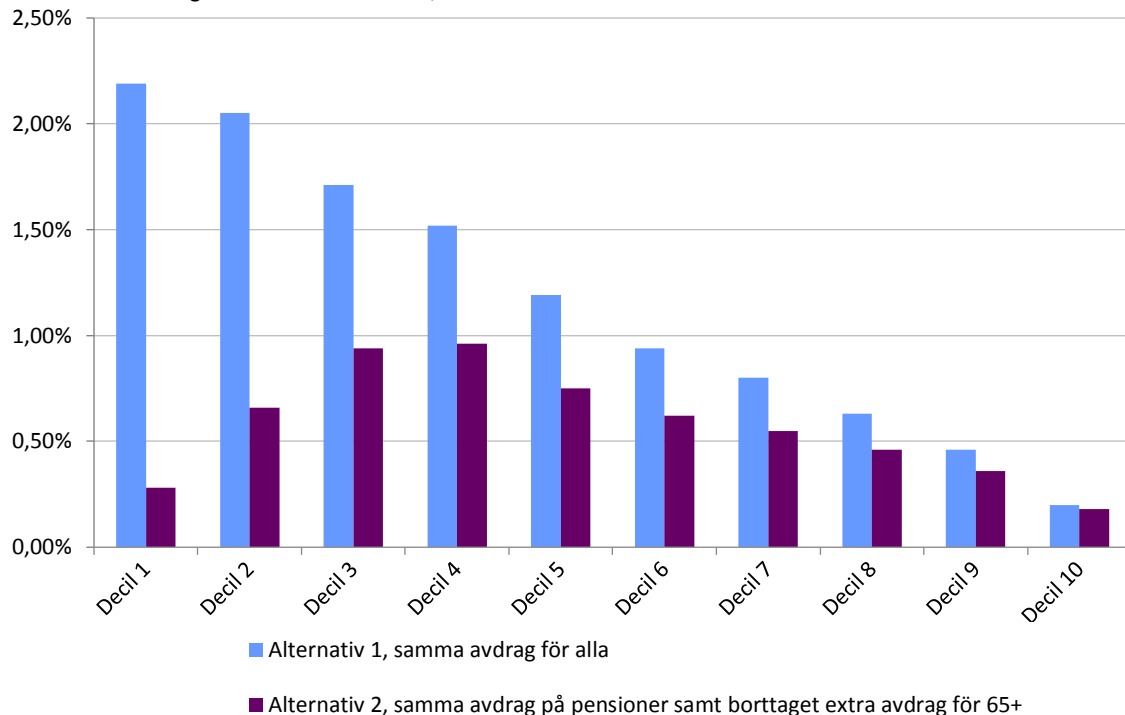
Ett av regeringens vallöften 2014 var sänkt skatt för alla pensionärer. Regeringen har så här långt infört reformer som innebär att pensionärer inte betalar högre skatt än löntagare under 65 år vid inkomster *upp till cirka 120 000 kronor* per år. Regeringen har också aviserat att de i höstbudgeten avser införa ytterligare skattesänkningar.²⁷

För att göra beskattningen rättvis bör dock jobbskatteavdraget utökas till att omfatta samtliga förvärvsinkomster, dvs, även pensioner och försäkringsersättningar som a-kassa och sjukförsäkring. Ett jobbskatteavdrag som är lika för alla beräknas minska skatteintäkterna med totalt 19,7 miljarder år 2018.²⁸ Den offentligfinansiella effekten av att utöka hela jobbskatteavdraget enbart för pensionärer blir 11,6 miljarder i lägre skatteintäkter.

Båda reformerna skulle innebära att medelinkomsten (ekonomisk standard) ökar i alla decilgrupper. Ett jobbskatteavdrag lika för alla innebär att medelinkomsten ökar procentuellt sett mest i de lägsta decilerna. Ett jobbskatteavdrag enbart riktat till pensionärerna skulle istället innebära att medelinkomsten skulle öka procentuellt sett mest i decil 3 och 4.

Förändrat jobbskatteavdrag

Procentuell förändring av ekonomisk standard, deciler

Källa: SCB (Fasit) och egna beräkningar

Av de två alternativ som LO-ekonomerna studerat är det tydligt att ett jobbskatteavdrag för alla är ett bättre alternativ om ambitionen är generellt minskad inkomstojämlikhet. Ett jobbskatteavdrag riktat enbart till pensionärer bidrar inte nämnvärt till att minska skillnaderna i ekonomisk standard generellt. Dock har detta alternativ självklart en effekt i form av minskade skillnader mellan anställda och pensionärer.

²⁷ Promemoria ”Sänkt skatt för pensionärer”, Fi2017/01434/S1, <http://www.regeringen.se/rattsdokument/departementsserien-och-promemorior/2017/03/sankt-skatt-for-pensionarer/>

²⁸ Reformen innebär att det extra avdraget för de som är över 65 och arbetar slopas.

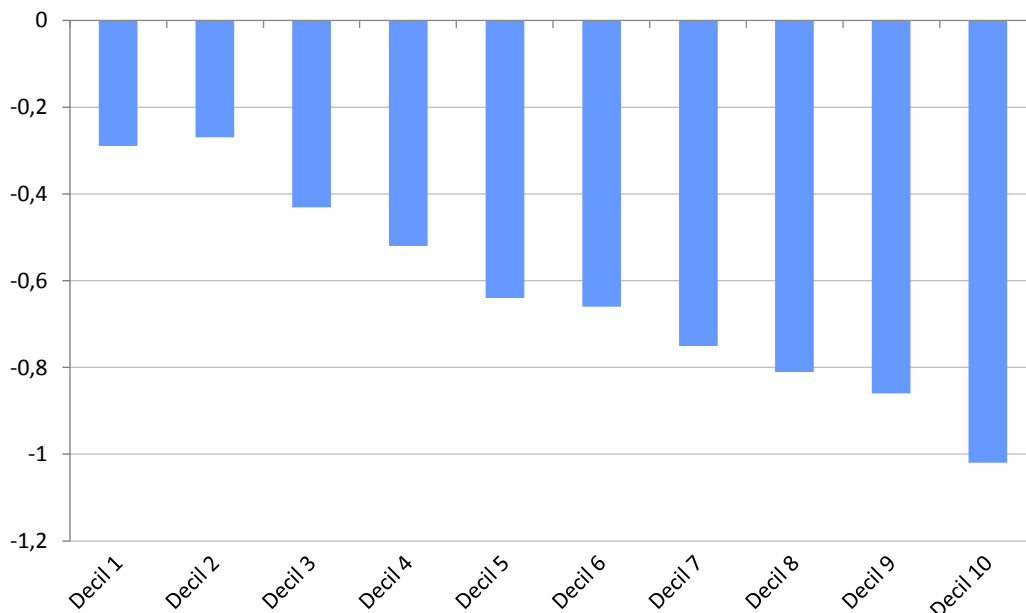
År 2007 togs det första steget att begränsa fastighetsskatten för småhus genom att begränsa markvärdet i taxeringsvärdet (fr.o.m. 2006) samt frysa taxeringsvärdet på 2006 års nivå. Reformeringen fortsatte sedan genom en växling från statlig fastighetsskatt till kommunal fastighetsavgift. I samband med denna sattes fastighetsavgiften till 0,75 procent av taxeringsvärdet, dock max 6 000 kronor (i dag 7 112 kr).

I dag (2018) beräknar finansdepartementet i sin redovisning av skatteutgifter²⁹ att skillnaden mellan en kapitalskatt på fastighetens reala direktavkastning (marknadsvärdet * 2%) för egna hem³⁰ och dagens kommunala fastighetsavgift är 15,2 miljarder kronor.³¹

En riktig fastighetsskatt är en fördelningspolitiskt träffsäker reform. Ett borttagande av taket i fastighetsskatten, plus ett återställande av procentsatsen (från 0,75% till 1%), skulle påverka samtliga deciler, men medan decil 2 skulle få en skattehöjning med i genomsnitt knappt 0,3 procent av disponibelinkomsten så blir effekten för decil 10 en höjning med nästan 1 procent av disponibelinkomsten.

Förändrad ekonomisk standard vid en återinförd fastighetsskatt,

Procentuell förändring av disponibelinkomst per konsumtionsenhet

Källa: SCB (Fasit) och egna beräkningar

Ett stort skatteuttag skapar ett behov av att ha så breda baser för beskattningen som möjligt, för att minimera snedvridande effekter av skatterna. Det innebär att alla inkomster ingår i beskattningsunderlaget på samma sätt. I dag finns dock en stor mängd skatteregler som innebär ett avsteg från denna viktiga princip, där fastighetsskatten är en av de mer flagranta. Det faktum att en värdestegring på fastigheter och aktier inte beskattas förrän vid försäljning och att ytterligare uppskov då kan medges, är ett annat avsteg.

Totalt sett beräknar Finansdepartementet att bostäder har en skattelättnad på nästan 45 miljarder kronor jämfört med om de skulle beskattas på samma sätt som andra kapitalinkomster. Avkastningen på pensionssparande beskattas med 15 procent, övrig

²⁹ Regeringens skrivelse 2015/16:98, Redovisning av skatteutgifter 2016.

³⁰ Småhus som inte upplåts med hyres- eller bostadsrätt.

³¹ Samma skatterabatt för bostadsrätterna motsvarar ytterligare 8,4 mdr kr.

kapitalavkastning med 30 procent – vilket kostar statskassan drygt 9 miljarder 2018. Den generella momsatsen i Sverige är 25 procent men exempelvis konsumtion av livsmedel beskattas enbart med 12 procent, böcker med 6 procent. Dessa och liknande avsteg gör att momsintäkterna blir cirka 70 miljarder lägre år 2018 än de skulle varit med en likformig beskattning. Möjligheten för individer att få skattereduktion för hushållsnära tjänster och reparation och tillbyggnad hemma kostar staten cirka 15 miljarder per år.³²

Sverige behöver en ny tyngdpunkt i skattesystemet. Vi behöver röra oss kraftigt ifrån den negativa fördelningspolitiska inriktning som de borgerliga regeringarna skapade mot betydligt mer jämlika och likformiga skatter. LO-ekonomerna menar att ett första viktigt steg är att kapitalskatterna ses över och reformeras för att bidra mer till inkomstfördelningen och till skatteintäkterna.

Välfärd av god kvalitet

Det svenska välfärdssystemet är ämnat att garantera människors hälsa, omsorg och försörjning och en god utbildning. Vi står nu inför ett vägval: vill vi fortsätta att utveckla våra generella välfärdsystem för att omfatta alla, eller accepterar vi att de som har möjlighet skaffar sig bättre försäkringar och tillgång till välfärdstjänster?

Sveriges demografiska situation, nu och framöver, med en ökad andel unga och äldre, innebär att det kommer att bli ökade kostnader för välfärdstjänster såsom skola, barn- och äldreomsorg. Enligt Konjunkturinstitutets senaste beräkningar kommer det att krävas ytterligare 108 miljarder kronor fram till år 2021 för att bibehålla det offentliga åtagandet på samma nivå som 2017. Detta scenario utgår från att personaltätheten i de offentligt finansierade tjänsterna och ersättningsgraden i transfereringssystemen hålls konstant. Större delen av denna kostnad – 68 miljarder kronor - uppkommer i kommunerna och beräknas till stor del finansieras med höjda kommunalskatter.

Statsfinanserna uppvisade ett överskott på 85 miljarder kronor förra året. De totala offentliga finanserna gjorde ett överskott på 40 miljarder kronor. Prognoserna visar på fortsatt stora överskott i statens finanser och en snabbt minskande offentlig bruttoskuld.³³

I en situation där statsfinanserna är starkare än någonsin är det inte rimligt att kommunerna får huvudansvaret för att säkerställa de ökade behov som befolkningsutvecklingen betingar.

Om kommuner och landsting inte ska behöva höja skatterna kommer statsbidragen behöva öka med åtminstone 20 miljarder per år under perioden 2019-2021. På sikt bör ett system med en automatisk uppräknning av statsbidragen i relation till befolkningsutvecklingen utredas och införas.

---

³² Regeringens skrivelse 2015/16:98, *Redovisning av skatteutgifter 2016*.

³³ Konjunkturinstitutet (2017), *Konjunkturläget mars 2017*, s. 54.

Finanspolitiskt scenario KI

Utgiftsåtgärder i offentlig sektor

Miljarder kronor, förändring från föregående år

	2019	2020	2021	2019-2021
Kommunerna	20	23	25	68
Skattehöjningar	10	13	14	37
Höjda statsbidrag	10	10	11	31
Staten (exklusive statsbidrag t kommunerna)	9	11	10	30
Offentlig sektor	29	34	35	98

Källa: Konjunkturinstitutet (2017), Konjunkturläget mars 2017.

Ett jämlikt utbildningssystem

En bra utbildning för alla – från förskola till eftergymnasiala studier – är en av de viktigaste nycklarna för att skapa ett jämlikt och inkluderande samhälle. Svensk skola har under allt för lång tid utvecklats i negativ riktning, både vad det gäller resultaten i allmänhet samt beträffande spridningen i kunskapen mellan elever med olika socioekonomisk bakgrund, även om den senaste PISA-mätningen visade på en förbättring när det gäller den allmänna kunskapsnivån. Det är därför av central vikt att åtgärder vidtas snarast för att vända utvecklingen.

Ett flertal rapporter har publicerats under senare år med analyser av utvecklingen och med förslag till förbättringar, däribland Skolkommissionens betänkande och SNS-rapporten Policyidéer för svensk skola. Några av de förslag som vi särskilt vill lyfta fram är en nationell skolpeng viktad efter elevernas förutsättningar och behov, kraftigt begränsade möjligheter till vinstutdelning för privata utbildningsanordnare och kvalitetssäkrade betyg på skolnivå genom att koppla dem till skolans genomsnittliga resultat på nationella prov.

Ekonomiska utsikter

LO-ekonomerna har sedan 1947 publicerat en serie konjunkturrapporter, *Ekonomiska utsikter*. Rapporterna kommer två gånger om året, vår och höst.

I *Ekonomiska utsikter* analyserar och diskuterar LO-ekonomerna den samhällsekonomiska utvecklingen i Sverige och omvärlden.

En viktig uppgift för LO-ekonomerna är att påverka den samhällsekonomiska debatten. I rapportserien presenteras analyser och argument som bygger på arbetarrörelsens grundläggande värderingar, med LO-förbundens medlemmar i fokus. Den ekonomiska debatten i vårt samhälle präglas ofta av andra värderingar. *Ekonomiska utsikter* bidrar därmed till att bredda och nyansera den samhällsekonomiska debatten, ge motbilder, alternativa analyser och nya argument.

Rapporten beställs från LO-distribution:
www.lo.se/distribution

April 2017

ISBN 978-91-566-3233-4

www.lo.se